RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916. Första kammaren. Nr 60.

Lördagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade följande nådiga propositioner:

nr 170, med förslag till lag om ändrad lydelse av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg;

nr 210, angående tilläggspension åt konstruktören och ritaren hos lotsstyrelsen L. F. Lindberg;

nr 211, angående eftergivande av en kronans fordran på grund av borgen för betalning av från kronoskog sålt virke m. m.;

nr 213, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter banvakten Martin Andersson Andrén från Smedsbol i Holms församling m. fl.;

nr 214, angående kostnadsfri ledighet åt förste kontrollörerna vid sockerraffinaderierna i riket;

nr 215, angående förvärvande för svenska statens räkning av Mora—Vänerns järnvägsaktiebolag tillhöriga bandelar m. m.;

nr 216, angående ifrågasatt överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag, å andra sidan, angående vissa förutsättningar för eventuell framtida inlösen för svenska statsverkets räkning av bolagets järnväg mellan Torved och Gullspång m. m.;

nr 217, angående försäljning av kronohäktet i Svanesund;

nr 218, angående anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg;

nr 219, angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande; samt

nr 221, med förslag till ny förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter.

Justerades protokollet för den 25 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående till-

stånd för vissa beställningshavare å staten för artilleriets fabriker och tygstater att för rätt att ånjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; samt

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under titel »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» gjorda framställning i fråga om anslag för utförande av vissa förändringar vid Centralstationen i Stockholm m. m.

Upplästes följande ingivna läkarintyg:

Att kommendörkapten *Hans Ericson* lider av ryggskott (lumbago) och på grund därav är förhindrad att bevista riksdagens sammanträden under de närmaste dagarna, intygas på heder och samvete.

Stockholm den 28 april 1916.

Carl Oscar Olin,
livmedikus.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 85, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt postvaktmästaren Karl Herman Lundbäcks änka och barn.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 86, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 25, angående driftkostnader under år 1917 för statens domäner.

Kungl. proposition ang. förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden.

Föredrogs Kungl. Maj:ts den 27 innevarande månad bordlagda proposition nr 207, angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden.

Herr vice talmannen: Jag ber att få föreslå, att kammaren måtte för sin del besluta, att denna proposition skall överlämnas till det särskilda utskottets behandling.

Detta förslag blev på begäran bordlagt.

På sedermera gjord proposition beslöt kammaren, att under förutsättning av bifall till det väckta förslaget om överlämnande av föreliggande kungl. proposition till det särskilda utskott, som tillsatts för behandling av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 111, med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete m. m., hänvisa

förstnämnda proposition till det särskilda utskottet, men att eljest remittera den till statsutskottet.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 12 och 13 i denna månad bordlagda betänkande nr 16, i anledning av väckta motioner om tillägg till 12 § i förordningen om bevillning av fast egendom samt av inkomst.

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, väckta den ena i första kammaren, nr 64, av herr *Johannes Åkesson* och den andra i andra kammaren, nr 165, av herr *Jönsson* i Fridhill, hade motionärerna hemställt, att riksdagen behagade besluta följande tillägg till § 12 i förordningen om bevillning av inkomst:

»Från utgörande av inkomstbevillning frikallas

— —

Bolag som enligt bestämmelserna i 12, 14 och 15 §§ av kungl. förordningen den 9 juni 1905 uteslutande har till ändamål att idka handel med brännvin».

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på åberopade grunder hemställt att förevarande motioner, I: 64, av herr Johannes Åkesson, och II: 165, av herr Jönsson i Fridhill, om tillägg till 12 § i förordningen om bevillning av fast egendom samt av inkomst, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nilsson* i Bonarp, *Ollas A. Ericsson, K. A. Nilson, Jesperson, Jonsson* i Hökhult, *Elof Ljunggren, Petrén, Nilsson* i Kristianstad och *Johansson* i Uppmälby, vilka anfört.

»Då enligt vårt förmenande brännvinsförsäljningsbolagens befriande från kommunal skattskyldighet innebär en följdriktig konsekvens av riksdagens beslut att frigöra kommunerna från det ekonomiska intresset av brännvinshandeln, ha vi påyrkat ett instämmande i motionernas syfte.

Men då det å andra sidan icke kan bestridas, att ett omedelbart borttagande av bolagens kommunala skattskyldighet i ett flertal fall skulle innebära en betydande minskning i skatteinkomster för dessa kommuner, ha vi ansett, att utskottet borde hemställa, att riksdagen, i anledning av motionerna I: 64 av herr Johannes Åkesson och II: 165 av herr Jönsson i Fridhill, ville med instämmande i motionernas syfte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt kommunalskattekommitterade att utreda, på vad sätt och under vilka former brännvinsbolagens kommunala skattskyldighet må upphöra.»

Herr Åkesson, Johannes: Herr greve och talman! Då detta ärende vid sista plenum före påsk förelåg till avgörande, tillät jag mig att i all korthet framhålla de motiv, som för-

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

anlett mig att motionera om, att vissa brännvinsförsäljningsbolags skattskyldighet måtte upphöra.

Intet har sedan dess inträffat — för att använda ett bevingat uttryck — som föranlett mig att ändra ståndpunkt. Fastmer föreligger enligt min uppfattning ännu större skäl för denna, sedan brännvinsförsäljningsbolagens årsvinster från föregående år nu börja offentliggöras. Dessa visa tydligt, att för varje år som går bli vissa kommuner ännu mer ekonomiskt beroende av brännvinshandeln, och det är ju detta även denna kammare en gång beslutat icke skall ske. Jag skulle emellertid helst sett, att min motion utan vidare hade kunnat bifallas, men då reservanterna inom utskottet ansett en skrivelse till Kungl. Maj:t behövlig, skall jag ej sätta mig emot densamma. Jag vill dock, av herr talmannen uppmärksamgjord på saken, framställa förslag om ett förtydligande av reservanternas kläm. Det står nämligen »brännvinsbolag» men det är tydligt att det endast gäller de bolag, som avses i §§ 12, 14 och 15 bevillningsförordningen. Jag ber således att få yrka, att klämmen måtte få följande lydelse:

»att riksdagen, i anledning av motionerna I: 64 av herr Johannes Åkesson och II: 165 av herr Jönsson i Fridhill, ville med instämmande i motionernas syften i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt kommunalskattekommitterade att utreda på vad sätt och under vilka former kommunalskattskyldighet må upphöra för de bolag, som enligt bestämmelserna i §§ 12, 14 och 15 av kungl. förordningen den 9 juni 1905 uteslutande hava till ändamål att idka handel med brännvin.»

Då jag vet, att ett alldeles likalydande yrkande kommer att framställas i andra kammaren, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen med den förändring till förtydligande, som jag här tillåtit mig framställa.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke förneka, att om man vill driva principrytteri, så ligger det ett visst fog i det förslag, som motionärerna ha framställt. Det är ju onekligt, att genom att frånta kommunerna rätten att beskatta ifrågavarande bolag skulle kommunerna komma i ännu mindre beroende av brännvinshandeln. Emellertid tror jag, att man vid behandlingen av denna fråga liksom av andra bör ta praktiska hänsyn. Nu är det ju så, att det försiggår en avskrivning av de inkomster, som kommunerna ha av brännvinsförsäljningsmedel, och dessa inkomster minskas följaktligen år efter år. Jag får säga, att jag trodde verkligen, att man skulle avvakta, huru denna avskrivning kommer att verka inom kommunerna, innan man föreslår ytterligare åtgärder för att minska ifrågavarande kommunala inkomster. Om man nu kunde påvisa, att det vore något stort behov av att vidtaga den åtgärd, som

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

motionärerna föreslagit, så att av den omständigheten, att kommunerna få uppbära skatt av dessa bolag, följde stora olägenheter, då kunde det ju vara skäl i att komma fram med ett dylikt förslag. För min del har jag varken av motionärernas framställning eller av frågans behandling i utskottet blivit övertygad, att så är förhållandet. Nu är det så, att vad de större kommunerna beträffar, spelar det säkerligen en mycket liten roll, huruvida dessa kommuner få beskatta ifrågavarande bolag eller icke; men å andra sidan finnes det säkerligen en del mindre städer, som skulle kännbart beröras, om man icke blott minskade de inkomster, som de hittills haft av brännvinsförsäljningsmedlen, utan även nu beslöte en åtgärd, som i alla händelser syftade på att beröva dem rätten att beskatta ifrågavarande bolag.

Dessutom har utskottet särskilt framhållit — och jag tror, att det är en synpunkt, som man bör ta i beaktande — att det här föreligger egentligen en fråga om kommuns rätt att beskatta en statsinstitution, ty i realiteten och i sina ekonomiska verkningar äro dessa bolag statsinstitutioner, ity att de inkomster, som medfölja verksamheten, övergå i statens ägo. Då har utskottet icke ansett lämpligt att lösa denna fråga för sig, utan ansett att den bör lösas i samband med hela den stora frågan om kommuns rätt över huvud taget att beskatta inom densamma belägna statsinstitutioner, som driva ekonomisk verksamhet. Jag bör kanske i detta sammanhang framhålla, att dessa brännvinsbolag icke blott sälja brännvin, utan bland annat även ha en mycket stor matservering. Varför skall icke kommunen ha rätt att beskatta ett bolag för denna del av dess verksamhet? Jag tror för övrigt icke, att här föreligger någon som helst brådska med att nu fatta ett sådant beslut, som reservanterna föreslagit. Man kan ju säga, att reservanterna endast vilja ha en utredning, men då ber jag kammaren vara god observera den form, som reservanterna givit sitt skrivelseförslag. Där står det icke »om eller huruvida» utan det står »på vad sätt och under vilka former brännvinsbolags kommunala skattskyldighet må upphöra.»

Herr talman! Jag finner icke några tillräckligt bärande skäl förebragta för bifall vare sig till motionerna eller reservationen, varför jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman, mina herrar! Utskottets ärade ordförande började sitt anförande med det erkännandet, att ifall man ville hålla på principrytteri, så gåve han reservanterna rätt i deras uppfattning, men däremot om man såge frågan praktiskt, så hade den liten eller ingen betydelse. Jag begärde ordet med anledning av detta hans påstående. Jag anser nämligen att det är icke principrytteri utan det är en mera praktisk sak, som här är ifråga. Motionärerna hava åberopat den åskådning, som gjorde sig gällande i riksdagens beslut 1913, då den i syfte att frigöra kommunerna från det ekonomiska intresset av

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

brännvinshanteringen, indrog den andel av vinsten, som förut tillkom de särskilda kommunerna, och därmed lösgjorde kommunerna från beroende av denna vinstandel. Men nu ha vi kvar det intresse, som ligger hos kommunerna att erhålla skatt från rörelsen, och då är det väl alldeles riktigt, att när riksdagen godkänt den principen att frigöra kommunerna från beroendet av denna hantering, gäller det endast att nu ta konsekvenserna därav. Det ena är lika praktiskt som det andra. Utskottet har icke heller kunnat förneka detta, men har hänvisat frågan till kommunalskattekommitténs utredning, som förebådas snart skall föreligga till behandling, och säger, att riksdagen kan taga ståndpunkt först när den får kommunalskattekommitténs betänkande sig förelagt. Utskottet har emellertid under hand hört sig för hos kommitténs medlemmar och fått det besked, att kommunalskattekommittén icke vidrört detta spörsmål, och då har riksdagen ganska liten utsikt, att få något förslag därom från kommitténs sida. Det är därför allt skäl i att riksdagen redan nu, innan kommunalskatteförslaget kommer fram från kommittén gör en påstötning till kommittén att utreda frågan och komma fram även med den saken. I detta sammanhang vill jag påpeka en annan sak som visar att det för närvarande icke är som det bör vara, och vilken bara den motiverar en utredning. Kontrollstyrelsen har i särskilda promemorior, som den utfärdat till brännvinsbolagen, förbjudit brännvinsbolagen avsätta något av deras vinst under det löpande året för att betala den kommande kommunalskatten med. Jag vet, vilken betydelse detta kan ha. När t. ex. ett bolag i Dalarne var betänkt på att nedlägga sin rörelse, då resonerade man som så: hur går det, då det icke finnes några reserverade medel för bolaget att betala dess kommunalskatt med? Förlora vi även skatten för den rörelse, som redan drivits? Det är naturligtvis klart, att för dem, som stå tveksamma, om en rörelse skall indragas eller icke, sådant inverkar ganska betydligt.

Säkert är således, att från alla synpunkter kräver frågan en utredning och en lösning.

Nu har ordföranden i utskottet gjort den anmärkningen, att klämmen i reservationen är för snäv, och att reservanterna förutsatt, att frågan skall lösas på ett visst sätt. Ja, det kan nog så vara, men det lär nog utredningen komma att visa vilken väg som är den lämpligaste, och då frågan föreligger utredd lär väl riksdagen vara oförhindrad lösa frågan på det sätt densamma anser vara bäst. Reservanterna ha naturligtvis föreslagit vad de ansett som det riktigaste.

Herr talman! Jag tillåter mig att yrka bifall till det av herr Åkesson nyss framställda yrkandet.

Herr Lindblad, Ernst: Herr talman! Huvudsaken i all beskattning är väl, att man söker träffa en rättvis beskattning och söker göra den så jämlik och rättvis som möjligt. Här kan jag icke se, att man vill gå tillväga efter de grunderna, utan här skulle

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

man försöka mot de städer, där brännvinshantering förekommer, införa en uppenbart orättvis bestämmelse. Det kan väl ändå icke vara meningen. Nästa steg skulle väl kunna tänkas bli att även förbjuda kommunalskatt från sprithanteringen i de kommuner där *tillverkning* av sprithaltiga drycker förekommer. Huru ställer sig då skåningarne?

Jag förstår mycket väl, att nykterhetsintresset kan spela in och att det får komma till synes på rättvisa och lojala grunder, men att kräva, att de kommuner, som nödsakas att hålla denna brännvinshantering till allmänhetens betjänande, icke skola få uppbära kommunalskatt därför såsom för alla andra företag inom kommunen, anser jag vara en ren och oförfalskad orättvisa. Jag tror icke, att vi böra i ett obevakat ögonblick skriva till Kungl. Maj:t för att få en skattelagstiftning på det ena eller andra området efter principer, som egentligen icke kunna försvaras.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Petrén: Herr greve och talman, mina herrar! Utskottets ärade ordförande framhöll, vad vi också fått höra under diskussionen i utskottet, att här är det närmast en beskattningsfråga saken gäller, nämligen frågan om kommunernas rätt att beskatta en statsinstitution, och han framhöll, att den bör lösas i samband med hela frågan om kommunernas rätt att ta skatt av statsinstitutioner. Den siste ärade talaren framhöll också samma synpunkt nämligen att det här gällde en skattefråga, och att det vore orättvist, om icke kommunen skulle hava rättighet att ta skatt av denna statens verksamhet såväl som av annan statens affärsdrivande verksamhet. Med anledning av detta uttalande kan jag icke underlåta att framhålla, att det dock är en väsentlig skillnad mellan annan statens affärsdrivande verksamhet och den det här gäller, ty här gäller det dock försäljning av varor, som åstadkomma en betydlig skada och ett stort socialt elände av olika art såsom sjukdom, fattigdom, brott o. s. v. Det synes mig under sådana förhållanden icke orimligt, att man ifråga om denna speciella verksamhet av staten intar en annan ståndpunkt än ifråga om annan statens affärsdrivande verksamhet.

För min del ansluter jag mig, såsom framgår av att jag har mitt namn under reservationen, till den uppfattningen, att kommunerna icke böra hava rättighet att ta skatt av systembolagen, och detta utav den anledningen, att jag anser detta vara icke endast en skattefråga utan även en nykterhetsfråga. Det är en nykterhetsfråga just därför, att det är alldeles tydligt, av vad som sagts inom utskottet, att denna skatt till kommunen av ett systembolag har en icke ringa betydelse för en del städers ekonomi. Men om så är förhållandet, att kommunalskatterna av systembolagen ofta ha betydelse för städernas ekonomi, så visar ju detta, att kommunerna ännu icke ha blivit fullkomligt frigjorda ifrån beroendet av rusdryckshanteringen, och det var ju dock, som min ärade kamrat på Dalabänken också framhållit, detta som var meningen med 1913 års riksdagsbeslut, genom vilket brännvinsmedlen successivt skulle indragas till

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

staten. Jag fick under diskussionen i utskottet angående denna fråga ett mycket starkt intryck av, hurusom detta beroende visst icke fullkomligt upphört med 1913 års nämnda beslut, just på den grund att kommunerna alltjämt få skatt av de inom dem befintliga bolagen. En ledamot i utskottet, som är representant för en medelstor stad i södra Sverige, betonade särskilt, att det skulle vara ganska kännbart för hans stad, om den berövades dessa inkomster. En annan ledamot upplyste, att i fråga om en plats, som nyss erhållit stadsrättighet, det hade varit tal om att väcka förslag om brännvinsförsäljning därstädes utav det skäl, att denna nyblivna stad därigenom skulle få en ny, efter vad man hoppades, icke obetydlig skattekälla. Meningen med 1913 års riksdags beslut var ju som sagt att förhindra, att nykterhetssträvandena skulle motverkas genom att kommunerna hade inkomst av rusdryckshanteringen.

Nu är det alldeles klart, att den ställning, man intar till denna fråga, beror i viss mån på, vilken ställning man har till nykterhetsfrågan, och därför förvånar det mig naturligtvis icke, att herr Lindblad i denna fråga hade den uppfattning, han uttalade. Men lika klart är det, att jag med min ställning till nykterhetsfrågan måste ha den diametralt motsatta uppfattningen. Det är ju lätt att förstå att den, som anser att brännvinsförsäljningen bör finnas till, icke har något emot, att kommunerna ha inkomst av försäljningen, men den, som i likhet med mig anser, att det är till gagn för landet, ju mindre brännvinsförsäljningen blir, på ju flera platser den upphör, den måste ställa sig på den ståndpunkten, att sådana förhållanden, som kunna motverka strävandena att få bort brännvinsförsäljningen, bör man söka avlägsna.

Då jag alltså anser uppenbart, att det förhållandet, att kommunerna få skatt utav systembolagen, är ägnat att motverka nykterhetssträvandena, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i den förändrade form, som den här givits av herr Åkesson.

Herr von Mentzer: Det var herr Lindblads yttrande, som föranledde mig att begära ordet. Han sade bland annat, att det skulle finnas bolag, som vore nödsakade att idka den rörelse, som här är ifråga. Det är just motsatsen, varom riksdagen har varit ense med Kungl. Maj:t, då den fastslagit den grundsatsen, att vi skola tillse, att kommunerna ej må bliva nödsakade att driva den här rörelsen. Och ett steg till främjande av denna av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt antagna grundsats avses alldeles givet med de här föreliggande motionerna.

Nu har det också sagts, att det här är fråga om beskattning: fråga om kommunernas rätt att beskatta staten och fråga om en rättvis och jämlik beskattning. Jag skall medgiva, att det är en beskattningsfråga, men då ej endast om beskattning av den kommun, där rörelsen förekommer, utan även om en ganska sugande och dryg beskattning, som går till den kommunen från kringliggande kommuner, och det är denna rätt att beskatta, som vi här anse vara angeläget skola göras så liten som möjligt.

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

Vidare är det egendomligt att iakttaga, hur man, då man motsätter sig dessa motioner, efter vad det synes mig, liksom söker efter halmstrån för att finna något att få fäste på. Utskottet säger t. ex. såsom ett skäl mot motionerna, att vi måste se till, att de kommuner, inom vilka denna rörelse drives, må ha rätt att beskatta den på grund av de särskilda utgifter, som äro förenade med rörelsen. Vad är det för ett skäl? Ifall den lagstiftning, som här avses, gör, att rörelsen upphör, så måtte väl utgifterna också upphöra, och då föreligger väl ej det skälet längre.

Sedan hörde vi den förste ärade talaren anföra det som ett skäl, att kommunerna väl i alla fall borde ha rätt att beskatta den matservering, som idkas av dessa bolag vid denna rörelse. Men den som litet grand följer med och känner till denna rörelse, vet att det i allmänhet lär vara så, att matserveringen ej inbringar bolagen någon som helst inkomst utan tvärtom förlust, så att i det avseendet torde ej vara något att beskatta.

På de skäl, som jag tillåtit mig anföra, och de, som förut förekommit, ber jag att få biträda det av herr Åkesson framställda yrkandet.

Herr Neiglick: Herr talman! Flera av de föregående talarna hava erinrat, att riksdagen beslutat städernas frigörande från inkomsten av sprithanteringen, men de glömde att omnämna vad som i samband med beslutet uttalades, nämligen att denna frigörelse skulle ske på ett sådant sätt, att den ej menligt inverkade på städernas ekonomi. Nu är det väl ingen, som tror, att städerna under den tid, som är dem given såsom övergångstid, skola hinna att så omlägga sin ekonomi, att de ej kännbart komma att lida av denna s. k. frigörelse. Det är så mycket mera omöjligt att göra detta, som de i allmänhet hava inriktat sin ekonomi på lång tid och som de måste på grund av sociala förhållanden vidkännas ständigt ökade utgifter, som ej drabba landskommunerna. Det kan väl ej heller vara de ärade motionärerna eller reservanterna eller någon annan obekant, att städerna själva få bekosta sitt rättsväsende, polisväsende och läkareväsende. Vidare få de betala omkostnaderna för inkasserande av kronans medel o. s. v. Det låg ju någon reson i detta, så länge städerna hade inkomst av brännvinsmedlen. men att då så ej längre blir fallet låta städerna draga dessa kostnader, som uppgå till högst avsevärda belopp — åtminstone för de mindre städerna — kan ej vara rimligt. Jag menar därför, att det ej kan vara överensstämmande med rättvisa och billighet att framkomma med ett sådant förslag, som det nu föreliggande — så länge de av mig angivna orättvisorna ej blivit avhjälpta. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Forssman: Herr greve och talman, mina herrar! Det här är ett exempel på, hur man gör en nykterhetsfråga av en fråga, som är av helt annan natur. Bevillningsutskottets majoritet har ej kunnat se frågan annat än som en ren beskattningsfråga och har

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

då funnit, det vara helt naturligt och rättvist att brännvinsbolagen skatta i de kommuner, där de finnas. Det är åtminstone enligt min mening mycket tvivelaktigt, huruvida man verkligen kan säga om dessa, att de äro statsinstitutioner. Det förefaller mig, som om man lika väl skulle kunna säga, att ett utskänkningsbolag är ett enskilt företag. De äro nämligen bildade med ett aktiekapital, som blivit sammanskjutet av enskilda. Visserligen är det sant, att detta kapital ej får förräntas med mer än 5 %, och att den övriga vinsten skall inlevereras till staten, men alla omkostnader skola vara betalda, innan den leveransen får ske. Nu har herr Ollas Ericsson velat finna ett skäl för sin åsikt däruti, att kontrollstyrelsen vägrat brännvinsbolagen att reservera av vinsten till kommunalskatten för kommande år. Det kan jag ej finna vara något skäl. Intet bolag reserverar medel för kommunalskatten för kommande år, utan man betalar under det löpande året skatten från ett föregående, och det får man naturligtvis även här göra.

Herr von Mentzer har sagt, att det här vore fråga om en beskattning av kringliggande kommuner. Ja, det är väl så med alla affärsföretag, som beskattas i städerna, eller åtminstone de flesta, att de ha sina affärer till stor del på kringliggande landsbygd, och när de då skatta i städerna, så blir ju på samma sätt den kringliggande landsbygden beskattad. Det tycker jag således ej var något skäl. Herr von Mentzer sade vidare, att utskottet ej har förebragt något verkligt skäl, då det sagt, att det vore rimligt, att kommunerna finge uppbära gottgörelse för att de drabbas av kostnaderna för utskänkningen. Detta därför, att det ej bleve några kostnader, när utminuteringen upphörde. Det är riktigt, men så länge utminutering äger rum, finnas ju kostnaderna, och därför skola kommunerna ha rätt att beskatta densamma. Något annat har ej heller bevillningsutskottet sagt.

Herr greve och talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilson, Karl August: Herr greve och talman! Utskottets ärade ordförande sade i sitt anförande, att om det kunde uppvisas, att det förelåg behov av en sådan åtgärd som denna, så hade den något skäl för sig. Jag tror, att den debatt, som här har förts i dag, har visat, om ej något annat så det, att här verkligen föreligger ett behov. Särskilt yttrandet av den ärade talaren på Bohuslänsbänken gav ju mycket tydligt till känna, att den reform, som genomfördes 1913, alldeles icke är tillfyllestgörande. Det har ju påpekats, att den reformen kom till stånd därför, att man ville säkerställa städerna, så att de skulle kunna avsäga sig brännvinshanteringen, om de så önskade. Nu påvisas det ju redan, att detta är omöjligt, därför nämligen, att städerna ha så stora intressen därav, och det är just detta förhållande, som är det sorgliga. Det finnes städer, där det framställts förslag om nedläggande av brännvinshanteringen, och där man nedsatt en kommitté eller ett utskott för att utreda, hur mycket det komme att inverka på sta-

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

dens finanser, om bolaget nedlades. Man trodde vid fattandet av 1913 års beslut, att något sådant ej skulle behöva tagas med i räkningen, och man hade klart för sig, att det ej skulle inverka något på städernas finanser. Men nu visar det sig likvisst, att så är förhållandet; och då så är förhållandet, så är det ett önskemål att få det ändrat. Det finnes ju andra exempel. Det finnes exempel på städer, som göra ganska mycket för att driva upp brännvinshanteringen enbart i det syftet att få större inkomster, och det är sorgligt att se sådana exempel.

Nu kan det ju invändas, att med denna reform avses en så hård åtgärd, att städerna alldeles ej skulle få några inkomster av denna hantering. Reservanterna hava särskilt sagt, att de önska att få utrett, »på vad sätt och under vilka former» brännvinsbolagens kommunala skattskyldighet skulle kunna upphöra. Det är ju alldeles givet, att det kan tänkas, att det här är fråga om en slags övergång, som ej behöver göras så halsbrytande. Jag tror, att det är nödvändigt, att städerna få klart för sig, att de ej kunna för framtiden påräkna någon inkomst av brännvinsskatten. Därför bör riksdagen redan nu säga ifrån, att denna skatt förr eller senare skall avskrivas, på det att städerna må bli fria från det nödtvång att hålla brännvinshantering, varom herr Lindblad talade, och som då ej längre behövde komma i fråga. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det av herr Åkesson framställda förslaget.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman! Jag vill bara framhålla gent emot den föregående talaren, då han skarpt betonade betydelsen av den åtgärd, som här är ifrågasatt, att det finnes väl dock ganska få, som tro, att ett bifall till och med till motionärens förslag, som syftar till att omedelbart fråntaga städerna denna beskattningsrätt, skulle medföra ett nedläggande av något större antal systembolag. Om detta bleve fallet, så skulle man kunna tala om nykterhetseffekt av ifrågavarande förslag, men jag är livligt övertygad om, att de städer, där nu systembolag finnas, komma att behålla dem även om de ej ha någon rätt att beskatta dem. Det är därför, som jag vågar säga, att den föreslagna åtgärdens betydelse i synnerligen hög grad överskattats. Och då det otvivelaktigt förhåller sig så, att vissa städer skulle hava ekonomiska olägenheter av att icke fortfarande få beskatta ifrågavarande rörelse, så finner jag det ej vara någon anledning att gå med på vad här föreslagits.

Herr von Mentzer: Den ärade talaren på Bohuslänsbänken erinrade om vad som förut har förekommit här i kammaren i detta ärende, och härvid påpekade han städernas fordran på ersättning för vissa utgifter, som de hava. Den frågan var ju uppe 1913, då man fastslog den förut här upprepade gånger påpekade grundsatsen, att man skall tillse, att kommunerna frigöras från det pekuniära intresset på området; och då fingo också städerna viss ersättning sig anslagen, under det att landsorten

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

blott fick se på, om jag så får säga. Det verkliga förhållandet synes mig vara det, att här är det ett stadsintresse, som har tagit sig uttryck på åtskilliga håll, men det stadsintresset står i detta fall ej emot landsortsintresset, utan emot ett statsintresse.

Herr Forssman ville göra gällande, att det fanns skäl i att såsom orsak för att motsätta sig motionerna påpeka vissa utgifter, som äro förenade med rörelsen i de kommuner där rörelsen förekommer, och så sade han, att det är endast så länge, som rörelsen pågår, som man sålunda har anledning att åberopa det skälet. Jag vill då säga både mot honom och mot herr Karlsson, att det här är fråga om ej endast pågående rörelse, eller att nedlägga förutvarande rörelse. Sådant nedläggande torde nog komma att förekomma, ju mer kommunerna frigöras från ekonomiskt intresse på området. Men det är ej fråga om endast det, utan även om den retelse, som ligger i det förhållandet, att kommunerna — och det gäller väl både lands- och stadskommuner — hava intresse av att upprätta *nya* bolag.

Herr Eklund, Oskar: Herr talman, mina herrar! Som jag ej inom utskottet tagit del i frågans behandling, har jag velat giva tillkänna, att jag skulle ha anslutit mig till reservationen, ifall jag varit i tillfälle, att inom utskottet avgiva min röst.

Det föreliggande spörsmålet är naturligtvis ej någon stor fråga, vare sig någon stor skattefråga eller en stor nykterhetsfråga, men likaväl som det är en skattefråga är det enligt min uppfattning dock till någon del en nykterhetsfråga. Utskottets ärade ordförande fällde några ord, och det var egentligen dessa, som föranledde mig att begära ordet. Han sade nämligen, att han för sin del hade den uppfattningen, att även om man kunde taga bort kommunernas rätt att beskatta de ifrågavarande brännvinsbolagen, så skulle icke i något fall de bolag, som nu finnas, upphöra. Det kan ju vara mycket möjligt, att så skulle bli fallet, men å andra sidan kan mot detta yttrande med allt fog, synes det mig, invändas, att om man tar bort kommunernas skatterätt, så kan man möjligen ha utsikt till, att inom vissa kommuner, bolag skola utebli, som måhända eljest skulle kunna komma att uppstå uteslutande på grund av den skatterätt, som finnes. Särskilt torde detta röra landsbygden. Över huvud taget skulle man kunna säga — det är åtminstone min uppfattning — att landsbygdskommunerna icke borde ha rätt att inrätta brännvinsförsäljning. Sådan försäljning borde — såsom förslagsvis framställts inom andra länder — blott medgivas i städer med en viss omfattning, en viss folkmängdsstorlek.

Vidare invände utskottets ärade ordförande, att reservationens kläm var något för snävt tilltagen. Han sade nämligen, att det varit önskvärt, att ordet »huruvida» intagits. Ja, för min del skulle jag gärna ha gått med på en sådan förändring av klämmen. Nu tjänar det väl ingenting till att föreslå en sådan förändring, men för mig skulle man gärna få företaga en så om-

fattande och objektiv utredning som möjligt. Frågan om statens affärsdrivande verk skola betala kommunalskatt eller icke berör icke, synes det mig, den föreliggande frågan. Förläggande av sådant verk eller del därav kan en kommun icke helt bestämma över. Genom inrättande av ett brännvinsbolag inom en kommun kan denna åt sig skapa ett skatteobjekt, och ett säkert sådant. Just häri ligger en oriktig princip. Jag yrkar bifall till reservationen med den av herr Åkesson föreslagna ändringen i klämmen.

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

Herr Hammarström: Herr talman! Endast några få ord! Det må ju erkännas, att det vid första påseendet kan synas finnas ett visst fog för reservanternas uttalande om, att ett bifall till motionen skulle innebära en följdriktig konsekvens av riksdagens tidigare beslut om att frigöra kommunerna från det ekonomiska intresset av brännvinshanteringen, men jag föreställer mig ändå, att man vid närmare eftertanke måste medgiva, att det är en stor skillnad mellan att fråntaga kommunerna deras andel i vinstmedlen från denna hantering och att försätta brännvinsbolagen i en undantagsställning med avseende å den kommunala beskattningen. Över huvud taget kan man väl med fog ifrågasätta, om den förevarande frågan är en nykterhetsfråga, och om den ej fastmera bör så gott som uteslutande betraktas som en beskattningsfråga. Den siste ärade talaren syntes mig också vara inne på den tankegången då han sade, att den visserligen vore en skattefråga, men också till någon del en nykterhetsfråga.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att inom utskottet har ifrån mycket utpräglat nykterhetshåll gjorts gällande, att frågan uteslutande är en skattefråga. Ser man den såsom sådan kommer man därmed omedelbart in på spörsmålet om kommunernas rätt att beskatta staten för affärsverksamhet, som staten driver inom respektive kommuner, och i den frågan tror jag nog, att man kan säga utvecklingen snarare böra gå i riktning mot att göra staten i högre grad än för närvarande skattskyldig än tvärtom. Det är således, förefaller det mig, principiellt sett en ganska betänklig väg som reservanterna här vilja tillråda riksdagen att slå in på.

Det har av en föregående talare framhållits, att kommunalskattekommitterade icke skulle komma att taga någon befattning med denna sak. Jag tror, att detta uttalande vilar på en missuppfattning av de underhandsmeddelanden man från kommitterade erhållit. Man kan nog i stället vara alldeles övertygad om att frågan om statens skattskyldighet till kommunerna är av den beskaffenhet att kommitterade icke kunna undgå att taga befattning därmed. Om så är förhållandet, förefaller det vara något omotiverat att i en sådan detalj av denna stora fråga som den här föreliggande göra en framställning från riksdagens sida. Och när därtill kommer, vad här förut påpekats, att genom ett bifall till reservationen, även i den modifierade form som i dag föreslagits, kammaren skulle taga bestämd ståndpunkt i denna fråga, alltså

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

uttala sig icke för en utredning om huruvida över huvud saken bör ordnas så som motionärerna ifrågasatt, utan endast för utarbetande av förslag i motionens syfte,, förefaller det mig som om betänkligheterna borde ytterligare ökas mot att gå på den linje reservanterna förorda.

Jag kan således, herr talman, icke annat än ansluta mig till dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljunggren, Elof: Av den föregående ärade talarens anförande tycktes det framgå — jag hörde det icke tydligt på grund av det stim, som är rådande i kammaren och det är särskilt svårt för oss som sitta längst bort att höra. — Jag tyckte mig emellertid finna att den föregående ärade talaren medgav, att det var en viss konsekvens i alla fall som genomgick reservanternas yrkande och uttalande, då de yrkade att städerna skulle mera frigöras från beroendet av spritmedlen. Hade utskottets majoritet stannat vid första avdelningen i sitt utlåtande, skulle jag ock kunnat förstå utskottets majoritet. Det står nämligen i början av detta utlåtande, att riksdagen icke nu bör taga ståndpunkt till frågan utan först i sammanhang med kommunalskattekommitterades framlagda skatteförslag. Detta hade jag kunnat förstå. Men så kommer det senare stycket i utlåtandet, där utskottsmajoriteten tar full ståndpunkt, då den anser, att den kommunala skattskyldigheten bör vara kvar på grund av de utgifter som stadskommunerna ha på grund av brännvinshandeln. Det förefaller mig, som om utskottets majoritet, ifall den verkligen ville intaga den avvaktande ståndpunkt till frågan som den i första stycket uttalat, icke borde hava varit med om det senare.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, med anledning av ett anförande av herr K. G. Karlsson. Han nämnde nämligen, att om man skulle kunna antaga att ett större antal spritbolag skulle komma att nedlägga sin verksamhet, i fall vad som är föreslaget av reservanterna bifölles, skulle man möjligen kunna tänka på saken. Det är dock enligt min mening rätt så viktigt, även om ett *mindre* antal bolag på grund därav skulle komma att nedlägga sin verksamhet. Vi hava i Sverige endast fem städer som sakna spritbolag. Men jag vet, att det pågår en rörelse i åtskilliga av de mindre städerna för att utreda frågan om möjligheten att kunna nedlägga rörelsen, och vid denna utredning har man just stött på denna svårighet, de skatteintäkter som städerna ha på grund av den kommunala skattskyldigheten från bolagen. Jag nämnde ett par städer i mitt anförande före påsk, där man var mycket beroende av dessa spritmedel. Jag skall nu nämna en stad, där man nu håller på med en undersökning om nedläggandet av bolagets rörelse, nämligen Arvika. Där är en kommité tillsatt, som satt sig i förbindelse med de fem städer som sakna bolag: Gränna, Huskvarna, Nässjö, Säter och Tidaholm, ävensom med de smärre städer i närheten där brännvinshandel finnes och som skulle tjäna såsom jämförelse, Eksjö, Falköping, Filipstad, Hedemora, Hjo, Jönköping och Skövde. Därifrån

föreligga vissa uppgifter, som bekräfta vad som i dag sagts, t. ex. av herr v. Mentzer, vilket herr Forssman tycktes förneka, nämligen att i fall sprithandeln skulle upphöra skulle ock därmed förenade svårigheter och utgifter i viss mån upphöra.

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

Jag skall be, herr talman, fastän det dragit långt ut på debatten att under ett par minuter få anföra några siffror ur nämnda kommittés utredning. Där finnes en kolumn, där det är fråga om antalet procent, som måst avskrivas såsom oindrivbara för åren 1910—1914, och därav framgår, att i de städer, där brännvinshandel finnes, har procenten varit betydligt högre än i de städer, där brännvinshandel saknas. Procenten i städer *utan* brännvinshandel har varit 2,8, men i städer *med* brännvinshandel 3,5 under dessa år. Det är en synpunkt som jag tror att det icke är skäl att alldeles utelämna. Beträffande utgifterna för poliskåren i kronor per invånare under 1914 visade sig att siffrorna ställa sig 2,13 mot 2,56. Detta pekar i samma riktning. Beträffande fattigvård per invånare 1914 äro siffrorna 4,03 mot 4,32. Beträffande antal personer per tusen innevånare i medeltal åren 1910—1914 som åtnjutit fattigunderstöd ställa sig siffrorna 19 mot 36. Detta synes i alla fall peka åt det håll, som herr v. Mentzer anförde, men som herr Forssman tycktes i viss mån vilja förneka.

För min del, herr talman, anser jag, att man mycket väl skulle kunna anse denna fråga icke blott som en skattefråga utan också såsom en nykterhetsfråga, och jag är säker på att, i fall kammaren skulle bifalla reservanternas förslag, kammaren skulle bidraga till en god lösning av nykterhetsfrågan i ett icke litet antal städer här i Sverige.

Jag ber att få yrka bifall till herr Åkessons senast gjorda hemställan.

Herr Petrén: Jag kan icke underlåta att yttra ett par ord med anledning av den näst siste talarens anförande.

Han framhöll, att det var en högst betänklig principiell ståndpunkt man intog, om man gick på reservanternas linje, nämligen därutinnan att man då uttalade sig emot skatt till kommunerna för statens institutioner, men jag vill med anledning därav betona, att jag, och jag antar även de andra reservanterna, icke alls tagit ståndpunkt till frågan i övrigt om skatt till kommunerna för statens affärsdrivande verksamhet. Anledningen till att vi gått på denna linje i frågan är den, att det är en principiell skillnad emellan statens affärsdrivande verksamhet i allmänhet och statens befattning med denna sak, där det gäller försäljning av varor, som i stor utsträckning äro till skada.

Herr Hammarström framhöll vidare, att det vore skillnad på att kommunerna skulle avstå sin vinstandel av försäljningen och avstå skatten. Ja, det är riktigt. Och man hade hoppats, att kommunerna skulle genom den förra reformen bliva helt befriade från beroendet av rusdrycksförsäljningen. Men så har visat sig icke bliva förhållandet och därför måste man anse

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

konsekvensen fordra att taga även det steg, som nu av reservanterna förordas. Herr Neiglick betonade också i sitt anförande starkt, vilken betydelse skattemedlen från bolagen hava för städerna. Jag kunde förstå herr Neiglick, om det nu gällde ett direkt beslut i frågan, men det gör det ju icke, utan endast ett skrivelseförslag. Med ett bifall till detta få kommunalskattekommitterade tillfälle att verkställa utredning i det hänseende, herr Neiglick antydde, och se i vad mån det skulle bliva sådan förlust för städerna, att de kunde behöva ersättning. Skulle däremot icke reservanternas förslag bifallas, är jag övertygad om att kommunalskattekommitterade icke alls skulle taga upp dessa synpunkter, utan se lika på denna sak som på statens affärsverksamhet i övrigt.

Då jag alltså står på den ståndpunkten, att kommunerna icke böra vara beroende på något sätt av spritinkomster, kan jag, herr talman, icke annat än vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande betänkande yrkats dels bifall till vad utskottet hemställt dels ock, av herr *Åkesson, Johannes*, att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservation, med den ändring att slutmeningen erhölle följande lydelse: »utreda, på vad sätt och under vilka former kommunal skattskyldighet må upphöra för de bolag, som enligt bestämmelserna i 12, 14 och 15 §§ av kungl. förordningen den 9 juni 1905 uteslutande hava till ändamål att idka handel med brännvin.»

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservation med den av herr Johannes Åkesson under överläggningen förordade ändring.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 44.

Ifrågasatt tillägg till 12 § i bevillningsförordningen. (Forts.)

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 220, angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 13 och 17 innevarande april bordlagda utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 25 av femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag till uppförande av en byggnad för beklädnadsverkstäder och beklädnadsförråd m. m. vid flottans station i Karlskrona, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 13 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 61, i anledning av väckt motion om anslag till svenska freds- och skiljedomsföreningen.

I en av herr *C. Lindhagen* inom andra kammaren väckt motion, nr 159, som blivit till statsutskottet för förberedande behandling remitterad, hade hemställts, att riksdagen ville bevilja Svenska freds- och skiljedomstolsföreningen för år 1917 dels ett anslag av 3,000 kronor till bestridande av kostnaderna för fredsarbetets organisation och dels 3,000 kronor för bestridande av utgifterna för en nordisk fredskongress år 1917.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att herr Lindhagens motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *C. G. Ekman, K. V. Rydén, A. Anderson, K. O. Strid* och *J. A. Ingvarson*, vilka likväl ej däri framlagt sin mening.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har på den föreliggande punkten avgivit en blank reservation. Jag har icke gjort det för att försöka tillvinna motionen vare sig helt eller delvis kammarens bifall. Jag är alldeles övertygad om, att ett sådant försök är fullständigt fruktlöst. Men reservationen ger mig tillfälle uttala den meningen, att fredsfrågan måste upptagas till ett djupgående och på den allmänna opinionen inriktat studium på ett helt annat sätt och efter helt andra mått än på senare tiden varit fallet. En söndertrasad kulturvärld, stympad i sin växt och genom krigets självplågeri ödeläggande resultat av decenniers för att icke säga seklers arbete visar enligt min mening nödvändigheten av en sådan verksamhet. Och de senare tre årens erfarenhet har ock ådagalagt, att krigsrustningar,

Om anslag till Svenska freds- och skiljedoms-föreningen. (Forts.)

ehuru de också efter mitt förmenande äro nödvändiga såsom den nationella självständighetens värn, icke varit och aldrig kunna bliva några fredsvärn. Ett verkligt sådant kan skapas enligt min tanke endast genom en fast rotad övertygelse hos folkets flertal därom, att kriget såsom skiljemedel i de internationella tvisterna är oanvändbart, samt genom att folken erhålla makt att göra denna sin övertygelse gällande.

Nu förstår jag, att man skall svara mig, att genom vissa anslag på tredje huvudtiteln har riksdagen visat, att den behjärtat detta och visat sin goda vilja att medverka. Där föreslås vissa anslag till utländska byråer, sekretariat och till representation vid interparlamentariska kongresser och sammanträden. Men jag tror, att en på den saken inriktad betraktelse skall visa, att detta ensamt bliver en överbyggnad utan något verkligt bärande underlag. Jag tror, att detta är en arbetsmetod, som icke räcker. Hela den rättsuppfattning, som icke i krigets förenlighet med civilisationen ser en motsägelse, måste enligt mitt och mångas förmenande undergå en omdaning. Detta sker icke enbart genom konferenser mellan mer eller mindre verkligt övertygade förtroendemän från representationerna.

Jag skall icke upptaga tiden genom att försöka giva antydningar om huru saken skall upptagas. Jag har endast haft behov att betyga, att känslan för nödvändigheten av en djupgående fredspropaganda också förefunnits inom statsutskottets första-kammaravdelning, ehuru den icke kunnat taga sig uttryck i en hemställan om bifall till den nu föreliggande motionen.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ifrågasatt ändring i villkoren för statsunderstött folkbibliotek.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 13 och 17 innevarande april bordlagda utlåtande nr 62, i anledning av väckta motioner om viss ändring i gällande villkor för statsunderstöd till folkbibliotek.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *O. Olsson* (nr 46) och den andra inom andra kammaren av herrar *S. Welin* och *J. Hedström* (nr 70), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av bestämmelserna för folkbibliotek i kungl. kungörelsen av den 23 september 1912, att villkoret i avdelningen A. mom. 5, »varvid tillika skall iakttagas, att statsunderstött folkbibliotek får inrymmas i för undervisningen avsedda skollokaler endast för så vitt särskilt skolbibliotek även finnes», skulle utgå.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att herr Olssons samt herrar Welins och Hedströms ovanberörda motioner ej måtte av riksdagen bifallas.

Ifrågasatt ändring i villkoren för statsunderstött folkbibliotek. (Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Min djupa vördnad och respekt för ett enhälligt statsutskott skulle säkerligen hava avhållit mig från att uppträda i denna fråga, om det icke hade varit på det sättet, att statsutskottet hade inhämtat utlåtande från sakkunskapen och sedan enhälligt gått emot detta utlåtande. Denna kammare har visat stor uppmärksamhet mot sakkunskapen, och jag hoppas att denna respekt för sakkunskapen också sträcker sig till den civila. Jag skall därför be att få några minuter taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Det är ju så, att den nya biblioteksslagen avser att bringa litteraturen ut till de bredare lagren av vårt folk och underlätta detta genom åtskilliga bestämmelser. Bland dessa bestämmelser finnes dock en, som motverkar lagens syfte, och det är en bestämmelse som tvingar vederbörande att använda i vissa fall olämpliga lokaler för böckernas tillhandahållande. Det är undanrödjandet av denna bestämmelse, som motionärerna hava avsett genom sina motioner.

Den myndighet, till vilken statsutskottet har vänt sig, nämligen folkskoleöverstyrelsen, har ock erkänt, att här föreligger olägenheter, och styrelsen har anvisat en väg på vilken olägenheterna kunde övervinnas, vilken väg emellertid statsutskottet, som sagt, icke funnit anledning beträda.

Statsutskottet anser, att eftersom i flertalet fall det kan visas, att lagen, sådan den nu är beskaffad, i allmänhet har åstadkommit goda resultat, så behöver man icke taga hänsyn till de andra fallen. De andra fallen äro emellertid ganska många. Enligt de uppgifter, som statsutskottet inhämtat, finns det folkbibliotek och studiecirkelbibliotek uppställda i ungefär 400 skolor. Ungefär 240 av dessa bibliotek få stå i skolrummet, därför att det finns skolbibliotek, men 150—160 av dessa bibliotek skola stå i materialrum, samlingsrum, kapprum, skrubbar, vindar o. s. v., därför att det icke finnes något särskilt skolbibliotek upprättat. Det är följaktligen icke så litet antal bibliotek det gäller redan här, för att icke tala om de bibliotek, som icke alls få stå i skolan, utan som på grund av lagens bestämmelser få stå på andra olämpliga ställen.

Nu tror tydligen statsutskottet, att dessa 150—160 bibliotek, som icke få stå i skolrummet, stå ganska bra ändå. Jag skall taga ett exempel ifrån en stor socken i Gävleborgs län, där kommunen har upprättat ett mycket stort bibliotek, som arbetar på många filialer. Det finns intet särskilt skolbibliotek, men 95 % av alla boklånen ur detta kommunala bibliotek gå till skolbarnen och ungdomen på 15—16 år. Detta bibliotek är således till gagnet skolbibliotek, eftersom 95 % av lånen gå till barn och ungdom. Men detta bibliotek får icke stå i skolrummen, tack vare denna underbara bestämmelse i lagen. En av lärarna har skrivit till mig och talat om, att hans biblioteksavdelning står uppe på vinden, där det på vintern kan vara 15 grader kallt. Nu hava statsutskottets ledamöter inga barn däruppe

Ifrågasatt ändring i villkoren för statsunderstött folkbibliotek. (Forts.)

i den kommunen i Gävleborgs län, vilka behöva gå i 15 graders kyla och låna böcker, och det har icke heller jag, men jag tycker ändå att det är litet hårt för barnungarna där uppe att nödgas gå och låna sina böcker under sådana förhållanden. Det tyckte också småskollärarinnan på platsen och en skolrådsledamot, och därför passade de på en gång, när skolläraren var borta, att flytta ned bokskåpet i hans sal. När skolläraren kom tillbaka, fick han hjärtat i halsgropen och skyndade sig att flytta tillbaka bokskåpet och ställa det uppe på vinden. Småskollärarinnan och skolrådsledamoten voro så patriotiska, att de trodde, att det var läraren som var rubbad, när han bar sig åt på det sättet. Men olyckligtvis hade läraren lagen till hands och kunde visa, att felet icke låg hos honom. Han visade småskollärarinnan och skolrådsledamoten, att svensk lag uttryckligen föreskrev detta, vilket de aldrig kunnat drömma om.

Detta är nu visserligen bara *ett* exempel, men vi skola komma ihåg, att även om de andra 159 fallen måhända icke äro så upprörande som detta, så kanske det ändå finns bra många av dem, som ganska mycket närma sig det tillstånd jag här relaterat. Vad skall det nu tjäna till, att folkbibliotek, som äro upprättade i 159 eller 160 olika kommuner, skola genom lagen tvingas att söka upp åt sig olämpliga förvaringsrum? Jo, säger statsutskottet, därför att de där olägenheterna utgöra en påminnelse åt vederbörande skoldistrikt att upprätta särskilt skolbibliotek. Nu får jag verkligen säga, att påminnelser, hur bra de än kunna vara, får man ändå göra med en viss moderation, och denna moderation är tydligen iakttagen av folkskoleöverstyrelsen, som har anvisat en utväg, på vilken denna påminnelse alltjämt kan givas, samtidigt med att olägenheterna avlägnas och samtidigt med att dessa 160 skolhus kunna få verkliga skolbibliotek i sak, ehuru icke till namnet.

Mitt förstånd står alldeles stilla inför statsutskottets avvisande hållning i detta avseende. Jag undrar i vems intresse statsutskottet har handlat, när utskottet på 160 ställen vill rent av hindra uppkomsten av ungdomsavdelningar av biblioteken, på sätt överstyrelsen har anvisat. En förklaring till denna statsutskottets ställning ligger väl i att överstyrelsen anser sig kunna draga i tvivelsmål, huruvida någon ändring skall vara behövlig. Men statsutskottet borde hava läst, vad överstyrelsen säger omedelbart därefter. Där heter det nämligen: »Överstyrelsen skulle därför anse det lyckligast», om en sådan anordning kunde förekomma.

Nu faller det mig icke in att yrka bifall till mitt förslag fullt ut, sådant det i motionen föreligger. Men jag skall yrka bifall till motionen så pass långt, som den har sakkunskapens stöd. Jag skall således be att få föreslå, att kammaren här beslutar, direkt och ordagrant i överensstämmelse med överstyrelsens utlåtande, att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att sådana förändringar i kungliga kungörelsen den 23 september

1912 måtte vidtagas, att, »där ej särskilt skolbibliotek finnes, statsunderstött folkbibliotek får förvaras i för undervisning avsedd lokal, endast för så vitt det innehåller en särskild för ungdom avsedd avdelning och en viss del av den summa, som utgår till inköp och inbindning av böcker (häri inberäknat statsbidraget), användes för ungdomsavdelningen».

Ifrågasatt ändring i villkoren för statsunderstött folkbibliotek. (Forts.)

Herr Strömberg: Herr greve och talman! Det är nu andra gången, som denna motion förekommer till riksdagens avgörande. Båda gångerna har den blivit avstyrkt av statsutskottet, och därvid har utskottet angivit de skäl, som varit för utskottet bestämmande. Denna gången har utskottet varit helt enhälligt. Man skulle därför kunna tro, att någon debatt icke vidare skulle behövas i denna fråga. Men att döma av den iver, med vilken motionären nyss förfäktat sin mening, tycks så icke vara fallet utan man kan till och med vänta, att frågan kan dyka upp ytterligare under kommande riksdagar. Föregående gång har utskottet stött sig på de skäl, som legat klara för utskottet självt. Men för att giva mera eftertryck åt sitt uttalande, har utskottet denna gång inhämtat yttrande och begärt utredning av den myndighet, som borde vara mest sakkunnig på området, nämligen folkskolöverstyrelsen, vilken myndighets kompetens man får antaga att den ärade motionären ej vill jäva.

Motionären sade nyss i sitt anförande, att denna myndighet egentligen har tillstyrkt förslaget med en viss modifikation. Jag vågar nästan säga, att detta är motsatsen till vad som är förhållandet. Skrivelsen finnes fogad vid utskottets utlåtande, och där säger överstyrelsen bland annat, att bestämmelsen vilken motionären nu vill avskaffa, har »i det stora hela verkat till gagn» — — — »Man kan därför draga i tvivelsmål om någon ändring skulle vara behövlig.» Därefter säger överstyrelsen, att sådan ändring kan enligt överstyrelsens mening icke äga rum, utan att man sätter någon annan liknande bestämmelse i stället. Slutligen framhåller överstyrelsen, att bestämmelsen icke bör tagas bort, men *om* den skall tagas bort, föreslår styrelsen en viss formulering för den nya bestämmelse som i så fall bör ersätta den förra, varjämte överstyrelsen anser, att då även måste införas åtskilliga kontrollföreskrifter, som Kungl. Maj:t har att föreslå. Det är således ett ganska vidlyftigt arrangemang, som skulle träda i stället för det nu befintliga.

Då kan man fråga: har den hittillsvarande bestämmelsen verkat så illa? Nej, helt visst icke. Av den statistik, som överstyrelsen också anför, framgår, att år 1915 fanns icke mindre än 726 folkbibliotek, som erhöllo statsbidrag. Av detta antal är det endast tre, säger tre, kommuner som överstyrelsen, sedan 1912 års författning kom ut, behövt neka anslag endast och allenast av det skäl, att vederbörande ej kunnat eller ej velat ställa sig här ifrågavarande föreskrift till efterrättelse — jag upprepar det: 3 av 726! Förfrågningarna om hur lokalen lämpligast

Ifrågasatt ändring i villkoren för statsunderstött folkbibliotek. (Forts.)

skulle anordnas, som i början voro rätt mycket förekommande — så ingingo år 1913 icke mindre än 140 dylika förfrågningar — hava år 1915 nedgått till 10. Församlingarna hava således i allmänhet mycket väl förstått och kunnat rätta sig efter dessa bestämmelser, och de hava gjort det, sedan biblioteksskonsulenterna kommit till stånd, på ett sätt som helt visst varit till gagn för den sak frågan gäller. Att det finns två eller tre församlingar, på vilka motionären framdrog ett exempel från Gästrikland eller Hälsingland — tror jag det var — som av en sorts envishet icke velat rätta sig efter dessa bestämmelser, utan som blott hålla på att få sin vilja fram, det bör väl icke vara skäl för statsmakterna att ändra en lagstiftning, som de så nyligen hava beslutat och som alla hörda myndigheter säga verkar till gagn. Om denna kommun i Hälsingland finner förenligt med sitt nöje och sin nytta att sätta skolbiblioteket på en vind, där det är 15 grader kallt, bör detta icke vara ett skäl, som här kan åberopas. Vederbörande kunna flytta ned bokskåpet i skolsalen, eller på annat sätt ordna så, att barnen icke behöva vistas i en så kall lokal, när de skola låna böcker.

Nu sade motionären, att han icke ville yrka bifall till sin motion i dess helhet, utan endast så långt den hade sakkunskapens — d. v. s. folkskolöverstyrelsens — stöd. Av vad jag anfört torde det emellertid framgå, att denna motion enligt mitt förmenande icke har det ringaste stöd av folkskolöverstyrelsen, och i så fall torde motionärens yrkande få anses vara detsamma som yrkande om avslag å motionen. Har motionären emellertid, såsom jag förmodar, icke menat detta, så skall jag i stället be att få yrka avslag å motionen och bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Jag är icke alldeles säker på — jag ber att få säga det, fastän det kan låta hädiskt — att den ärade ledamot av statsutskottet, som nyss hade ordet, riktigt förstod denna sak.

Först och främst beträffande vad överstyrelsen har anfört så står det tydligt på sidan 4 i statsutskottets förevarande utlåtande: »Överstyrelsen skulle därför anse det lyckligast», om det ordnades på det och det sättet. Jag får säga herrarna, att överstyrelsen säkerligen kan tydligt formulera vad den menar. Överstyrelsen har alltså menat att det skulle vara lyckligast, om saken ordnades på det sätt, som jag bad att få yrka bifall till. Det är alldeles säkert.

Vad sedan beträffar den föregående ärade talarens uppgift, att det endast vore två eller tre församlingsbibliotek, det här kunde gälla, så är den fullkomligt felaktig. Det är nu icke fråga om de två eller tre församlingar, varom herr Strömberg talade, utan det är fråga om 160 *andra* församlingsbibliotek, på vilka jag framdrog ett exempel. Det gäller således icke här en så liten fråga, som statsutskottsrepresentanten ville göra den till. Om det är svårt för den ärade representanten att hitta siffrorna, vill jag nämna, att de stå

Ifrågasatt ändring i villkoren för statsunderstött folkbibliotek. (Forts.)

nederst på sidan 3 i utskottets utlåtande. Där heter det: »Av de 726 folkbibliotek, som erhöllo statsbidrag för år 1915, förvaras för närvarande cirka 330 i skolhus. Därav äro cirka 200 uppställda i för undervisning avsedda lokaler som — i enlighet med förordningens bestämmelse — också innehålla särskilt skolbibliotek. Ett trettiotal uppgives vara inrymt i särskilt för biblioteket avsett rum i skolan. De övriga cirka 100 förvaras i material-, samlings- eller kapprum, lärarebostad, kommunalrum» — skrubbar kan tilläggas — »o. s. v.» De andra 50—60 hittar den ärade ledamoten av statsutskottet överst å sidan 4, där det står: »Åt de övriga, mellan 50 och 60, har man berett plats i något för undervisning ej avsett rum». Där hava vi alla de 150—160 bibliotek, om vilka *jag* talade. Däremot talade jag icke alls om de två à tre bibliotek, som herr Strömberg åsyftade. Ej heller vill jag underskriva det hårda uttalande, som den ärade utskottsrepresentanten fällde rörande Åshammars kommun i Gävleborgs län, när han sade: om det roar dem att ställa biblioteket i 15 graders kyla, så kan man icke hjälpa det! — Jag vill i någon mån tillbakavisa detta uttalande: jag tror icke alls det roar dem. De vilja gärna hava ned det i skolrummet. Såsom den ärade utskottsledamoten påpekade, kunna de också få ned det i skolrummet genom vissa manipulationer, och jag är liksom statsutskottet fullkomligt med om att kommunerna gärna kunde företaga de manipulationerna. Men det finns på sina håll en hel del konservativt folk, som icke vilja manipulera på det viset utan gå raka vägar. De hava svårt att finna sig till rätta i formernas mångfald; de hava icke varit med i riksdagen och i statsutskottet.

Skulle vi icke helt simpelt kunna taga hänsyn till dessa 150—160 kommuner, som tydligen icke lärt sig att manipulera på detta vis, skulle vi icke kunna se till, att de bleve hjälpta ändå, på det sätt överstyrelsen rekommenderat?

Jag skall för övrigt tala om, hur det kan gå med sådana manipulationer. Det var en studiecirkel i Dalarna, som icke fick ställa upp sitt bibliotek i skolan. Studiecirkeln erbjöd sig att upprätta en ungdomsavdelning som helt skulle få stå till lärarens och skolans förfogande. Nej, det fick den icke, ty lagens ordalydelse lade hinder i vägen därför. Studiecirkeln erbjöd sig då att skänka ett skolbibliotek och underhålla det år efter år, ifall dess bibliotek kunde få stå i skollokalen. Det beviljades. Men jag skall ärligt säga ifrån, att jag icke har kontrollerat, huruvida denna studiecirkel har hållit sin förpliktelse att år efter år underhålla skolbiblioteket. Nu finns det där skolbiblioteket, som kanske är värt en 10—20 kronor — det finns i evighet, även om det icke vidare underhålles — och nu får detta folkbibliotek stå i skolsalen Det är ju en ren skenmanöver, och jag tror icke det är lämpligt att tvinga folk att manipulera på det sättet eller att precis lära dem att göra det. Om folk kommer dithän, så äro vi ju ändå tvungna att göra om lagen. Skola vi då icke kunna uppdraga åt Kungl. Maj:t att ordna saken i överensstämmelse med överstyrelsens önskan? Jag är ju icke i allmänhet så vidare pigg på att låta Kungl. Maj:t lagstifta, men här synes det

Ifrågasatt ändring i villkoren för statsunderstött folkbibliotek. (Forts.)

mig icke förefinnas någon risk, om första kammaren överlåter denna sak åt Kungl. Maj:t. Första kammaren har ju sagt, att den i sak vill detsamma som överstyrelsen och ber bara, att Kungl. Maj:t skall formulera föreskriften. Jag har så pass starkt förtroende för Kungl. Maj:t, att jag tar denna risk, och jag hemställer fortfarande, herr talman, om bifall till det förslag jag framställde, stödd på överstyrelsens här inlämnade utlåtande.

Herr Strömberg: Jag begärde ordet, då den ärade talaren nyss relaterade folkskolöverstyrelsens utlåtande och sade, att överstyrelsen yttrat att den skulle anse det lyckligast, om saken kunde ordnas i ungefärlig överensstämmelse med vad som föreslås i hans motion. Jag vill då påpeka, att det är icke vad här står. Se vi på överstyrelsens skrivelse, finna vi att styrelsen uttalat »tvivelsmål, om någon ändring skulle vara behövlig». »I alla händelser», heter det vidare, »bör en sådan enligt överstyrelsens mening ej ske, utan att man på ett eller annat sätt tillgodoser det behjärtansvärda behov, som föranlett den nuvarande formuleringen.» Styrelsen säger i samband därmed: »Överstyrelsen skulle därför anse det lyckligast, om den av motionärerna åsyftade bestämmelsen i nämnda nådiga kungörelses avdelning A punkt 5 icke utan vidare uteslötes utan i stället gåves en avfattning, varigenom möjlighet bereddes att även i de fall, då särskilt skolbibliotek ej finnes, förvara folk- eller studiecirkelbibliotek i för undervisning avsedd skollokal, dock på villkor, som medförde ett beaktande av skolans behov av egen boksamling».

Det var sålunda vad överstyrelsen ansåg vara lyckligast: att vad motionärerna föreslagit icke utan vidare skulle antagas. Det är ju motsatsen till vad herr Olsson anförde. Det var bara detta jag ville konstatera.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å förevarande utlåtande vore yrkat, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Olsson, Oscar*, att riksdagen skulle ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att sådana förändringar i kungl. kungörelsen av den 23 september 1912 måtte vidtagas, att statsunderstött folkbibliotek och studiecirkelbibliotek måtte få förvaras i för undervisning avsedd lokal, där ej särskilt skolbibliotek funnes, för så vitt det innehölle en särskild för ungdom avsedd avdelning och en viss del av den summa, som utginge till inköp och inbindning av böcker (häri inberäknat statsbidraget), användes för ungdomsavdelningen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets den 13 och 17 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av ett område vid karantänsanstalten å Fejan; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt vikarier å läkartjänster vid statens hospital och asyler.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 13 och 17 innevarande månad bordlagda memorial nr 2, angående ersättning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjäning, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets den 17 och 25 innevarande april bordlagda betänkande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 8 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. omorganisation av statens fiskeriadministration.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 17 och 25 i denna månad bordlagda utlåtande nr 52, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående omorganisation av statens fiskeriadministration.

I två inom riksdagen väckta, likalydande motioner, nr 53 i första kammaren av herrar *Mannheimer* och *Neiglick*, samt nr 107 i andra kammaren av herrar *Osberg* och *Olausson*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse med anhållan, att Kungl. Maj:t ville låta utreda frågan om en omorganisation av statens fiskeriadministration i av motionärerna antydd riktning och med ledning av denna utredning inför riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte i sammanhang med utredningen angående inrättande av en statens fiskeriundersökningsanstalt jämväl föranstalta om utredning rörande en omorganisation av fiskeriadministrationen i riket.

Herr vice talmannen: Herr talman! Då icke någon av kammarens ledamöter här begärt ordet, har man anledning förmoda, att kammaren är lika enig som utskottet, så att det icke mycket lönar mödan att uppträda emot utskottet. Jag har emellertid ansett mig icke kunna låta detta utskottsbetänkande passera utan att yttra några ord därom.

Vi måste medgiva, att riksdagen under de senaste åren visat en ofantligt stor offervillighet och tillmötesgående, när det gällt

Ang. omorganisation av statens fiskeriadministration. (Forts.)

att inrätta nya ämbetsverk eller reorganisera förut befintliga. Men man får ändå icke draga alltför stora växlar på riksdagens offervillighet och föreslå reorganisation av en institution, vår fiskeriadministration, som först för två år sedan blivit fullt genomförd, och om vars duglighet torde vara allt för tidigt att döma.

Motionärerna hava föreslagit, och det gör saken ännu betänkligare, att man skulle återgå till den organisation, som ägde bestånd före den nuvarande, d. v. s. att fiskeriadministrationen skulle handhavas av två ämbetsverk, ett för havsfisket och ett för sötvattensfisket. Av motionerna synes även framgå, att fiskeritjänstemännen ej vidare skulle erhålla var och en sitt verksamhetsområde, utan, som förut, vara bosatta på samma plats, förmodligen Stockholm, och därifrån utsändas för att tillhandagå rekvirenter med råd och upplysningar. Det var just en dylik sakernas ordning, som allmänt ansågs olämplig, och vilken i hög grad bidrog till att förslaget till den nuvarande organisationen nästan utan motstånd antogs av båda kamrarna.

Enligt nuvarande bestämmelser sorterar hela fiskeriadministrationen under lantbruksstyrelsen, och fiskeritjänstemännen ha till närmaste chef föredraganden eller byråchefen för fiskeriärenden inom lantbruksstyrelsen. Hela landet är indelat i sex olika distrikt, och inom vart och ett av dessa distrikt tjänstgör en fiskeriintendent med uppgift att verkställa undersökningar av vattendragen för att utröna betingelserna för fiskets höjande. Vidare skall han tillhandagå med råd åt såväl Konungens befallningshavande som hushållningssällskapen och fiskarebefolkningen. Det var, anser jag, ett av de bästa greppen, i den nya organisationen, att varje del av vårt land fick sin egen fiskeritjänsteman, boende inom distriktet. Vidare har man tillsatt en särskilt utbildad ingenjör för att tillhandagå med råd och upplysningar om de åtgärder, som böra företagas för att förebygga förorening av vatten från industriella etablissemang, liksom huru laxtrappor m. fl. byggnader för fiskens fria gång skola anläggas, åtgärder, som med varje år, i den mån överbyggandet av vissa vattendrag bliva allt talrikare, är av den största betydelse. Till nuvarande fiskeriadministrationen höra även två fiskeristipendiater.

Motionärerna hava påpekat förhållandena i Norge och föreslagit, att vi borde kopiera deras fiskeriadministration. Det är märkvärdigt, att man aldrig är belåten med vad vi själva ha, utan alltid vilja efterapa andra. Jag vet för övrigt icke, i vad avseende den norska administrationen skiljer sig från den svenska. Den norska är icke tudelad, utan ett enda ämbetsverk sköter fiskeriärendena, och man har där inspektörer i stället för våra intendenter. Men det norska sötvattensfisket har icke samma betydelse som sötvattensfisket i vårt land. Man har i Norge koncentrerat hela sin kraft på havsfisket och för detta ändamål inrättat en vetenskaplig försöksanstalt, som haft stor betydelse för detta fiskes främjande. Det är just en sådan institution som saknas i vårt land, och i detta avseende böra vi taga exempel från Norge. Under innevarande riksdag har väckts en motion i detta syfte, vilken remitterats till lant-

Ang. organisation av statens fiskeriadministration. (Forts.)

bruksstyrelsen för yttrande. I det utlåtande lantbruksstyrelsen avgivit över denna motion säger styrelsen, att den är sysselsatt med att utarbeta förslag till en sådan vetenskaplig institution. Jag tror att det vore lyckligt, om riksdagen ville spara sin offervillighet, tills en proposition kommer in till riksdagen om inrättande av en dylik vetenskaplig institution, hellre än att skriva till Kungl. Maj:t och begära en omorganisation av den bestående fiskeriadministrationen, en administration, som, även om vi skulle få en vetenskaplig institution för fiskets främjande, ovillkorligen måste bestå, ifall vi vilja arbeta på att höja vårt insjöfiske, vilket under många år i hög grad försummats och från vilket betydliga inkomster skulle kunna tagas, ifall vi få nitiska och skickliga personer inom olika delar av landet, som arbetade för det.

Man har klagat över att vårt fiske icke gått så snabbt framåt i jämförelse med det norska, och dessa klagomål gälla huvudsakligen vårt havsfiske. Men jag tror, att det är ganska orättvist, om vi icke erkänna, att havsfisket även hos oss under de sista åren gått otroligt framåt. Härtill har i mycket bidragit den hydrografiskbiologiska kommissionens arbeten — men kanske framför allt den offervillighet riksdagen visat genom att anslå betydande medel till fiskerilånefonden. Därigenom har hela Bohusläns havsfiske omlagts från att vara endast ett inomskärsfiske till att bliva ett verkligt havsfiske, och vi se också, vilka enorma belopp, som varje år inhöstas på det bohuslänska fisket — jag vill nu icke tala om innevarande år, då priserna varit så exceptionellt höga, men även andra år ha åtskilliga miljoner influtit från havsfisket i Bohuslän. Jag tycker således, att man icke behöver klaga över att icke framför allt vårt havsfiske gått framåt, och vi hava ju även anledning att hoppas att, om vår nyligen genomförda fiskeriadministration, förstärkt med en vetenskaplig försöksanstalt, ostört får arbeta, så även skall bliva förhållandet med vårt sötvattensfiske.

Jag kan icke förstå, varifrån motionärerna fått impulsen till att väcka dessa motioner. Jag kan icke tänka mig, att den utgått vare sig från Konungens befallningshavande, hushållningssällskapen eller fiskarebefolkningen i orterna, utan det enda möjligt tänkbara är, att initiativet kommit från någon tjänsteman, som kanske skulle föredraga att vistas i huvudstaden eller någon annan stor stad framför att vara placerad i landsorten, i en liten stad inom distriktet. Det är möjligt, att en eller annan är missbelåten, men i så fall är han icke lämplig för den befattning han blivit satt att sköta.

På grund av vad jag nu anfört och då jag är fullt övertygad, att, även om vi skulle få en vetenskaplig institution för fiskets befrämjande, vilket jag högeligen önskar, en omändring av nu rådande fiskeriadministration icke kan vara lämplig, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Herr greve och talman, mina herrar! Jag måste erkänna, att det var med en viss förvåning jag hörde den siste ärade talarens kritik av föreliggande utskottsutlåtande.

Ang. omorganisation av statens fiskeriadministration.

Jag tror, att han såg detsamma för vitt och framför allt däri inlade en del saker och uppfattningar, som man möjligen icke har rätt att däri inlägga. Jag ber att få påminna om ett faktum, och det är, att det för närvarande pågår en mycket betydande undersökning på fiskerinäringens område. Lantbruksstyrelsen är sysselsatt med att med sakkunnig hjälp undersöka, huruvida icke i vårt land bör inrättas en fiskeriförsöksanstalt, och med denna undersökning är förknippad en hel mängd andra undersökningsgebit.

Nu har här av ett par motionärer framhållits, att det även i administrativt, i förvaltningshänseende kan vara tvivel underkastat, om icke en omläggning på detta område bör ske, och utan att — jag ber att få påpeka det — på något sätt direkt understryka vad motionärerna i speciella delar av motionerna framhävt, säger utskottet endast, att det synts utskottet naturligt, att i sammanhang med den pågående utredningen angående en fiskeriförsöksanstalt och vad med denna undersökning i övrigt sammanhänger även bör tagas under omprövning frågan, huruvida icke en *omorganisation av fiskeriadministrationen* i riket därmed bör förknippas. Jag skall icke inlåta mig på den mycket svåra frågan, huruvida en sådan omorganisation bör ske eller icke. Men så mycket skall jag tillåta mig säga, att det är mycket naturligt, att en noggrann omprövning bör läggas just i den riktning, om icke de olika fiskeriintendenterna böra vara sakkunniga var och en på sitt speciella område. Motionärerna hava påpekat, att nu varje fiskeriintendent måste vara zoolog, botanist, kemist, hydrograf, jurist och *dessutom* hava praktisk erfarenhet i själva fiskareyrket. Nog får man väl dock anse, att det är väl mycket begärt, att *en var* av dessa tjänstemän skall vara fackman på *alla* dessa olika områden. Nog måste väl medgivas, att det är väl värt att undersöka, om icke åtminstone *några* av dessa fiskeriintendenter böra få en särskild, speciell utbildning för att biträda var och en inom sin bransch i hela vårt land. Och vidare är det ju en annan sak, som är värd beaktande, och det är frågan, huruvida antalet fiskeritjänstemän för närvarande är för ändamålet tillräckligt eller icke. Även detta är väl värt att tagas i övervägande i sammanhang med den utredning, som pågår.

Den siste ärade talaren riktade, såvitt jag fattade honom rätt, en anmaning till motionärerna att närmare klargöra, vad som vore själva källan till att de framkommit med sina motioner. Ja, detta är ju en sak, som motionärerna själva få klargöra, men jag ber att få säga, att inom det hushållningssällskap, där jag många och långa år verkat, den frågan vid många tillfällen varit uppe, om man icke skulle gå in till Kungl. Maj:t och söka få till stånd en utredning, som åtminstone till konturerna haft en viss likhet med den av motionärerna ifrågasatta. Och för övrigt framgår det av handlingarna, att hushållningssällskapen långt ifrån varit främmande för frågor rörande den svenska fiskerinäringens administrativa förändring.

Det nämndes vidare, att svenska staten varit mycket offervillig, då det gällt fisket, och detta kan ju sägas, men denna offer-

villighet har börjat ganska sent. Och det är också ganska naturligt och låter mycket väl tänka sig, att den administrativa grund, som för densamma lagts i ett land, där så mycket på detta område rent av försummats, icke i allo är fullt hållbar eller för framtiden kan anses som den enda riktiga.

Ang. omorganisation av statens fiskeriadministration. (Forts.)

Då jag med hänsyn till vad motionärerna andragit och utskottet anfört icke hyser den ringaste tvekan om, att en undersökning av den art utskottet ifrågasätter skulle vara för fiskerinäringen synnerligen fördelaktig, skall jag, herr talman, be att för min del få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Mannheimer: Herr talman! Efter det att såväl utskottet som den föregående talaren framhållit den huvudprincip, som varit av betydelse för motionärernas förslag, kan jag inskränka mig till några korta anmärkningar.

Det framgick av herr vice talmannens yttrande, vari han yrkade avslag på motionerna, att han likvisst satte ett stort värde på att vårt fiske skötes efter vetenskapliga metoder. Han framhöll vikten av att en vetenskaplig institution kommer till stånd, och det är just samma utgångspunkt, som stått klar för motionärerna. Men motionärerna hava funnit, att med det sätt, varpå fiskeriadministrationen för närvarande är organiserad, det vetenskapliga utförandet, det vetenskapliga arbetet icke kan bedrivas på ett fullt systematiskt och tillfredsställande sätt. De olägenheter, som framhållits i detta avseende, bestå framför allt däri, att fiskeriintendenternas arbetsuppgifter icke äro fördelade efter arbetets olika art, utan efter olika distrikt, vilket gör, att varje intendent måste sysselsätta sig med en mångfald olika uppgifter. Man kan därför svårligen begära, att en intendent fullt skall kunna behärska alla uppgifter han får att syssla med, och han får icke heller i regel tid att fördjupa sig i vissa frågor, varigenom han i någon kraftigare mån skulle kunna föra fisket framåt.

Jag vill taga ett exempel. Som bekant bedrives det sillfiske längs hela svenska kusten från Bohusläns gräns mot Norge till norra delen av Bottniska viken. Denna kuststräcka är indelad i fem distrikt med en intendent i varje distrikt. Dessa intendenter måste ägna någon del av sin tid åt sillfisket. Men det arbete, som rör sillfisket, utföra de, kan man säga, så gott som oberoende av varandra, utan att känna något närmare om sillfisket och dess metoder i övriga distrikt. Det förefaller mig, som om alla måste erkänna, att detta är ett i hög grad opraktiskt arbetssätt. Sillfisket är, såsom jag redan framhållit, landets viktigaste fiske, som nog kräver en bättre skötsel. Om detta fiske sorterade under en viss fiskeritjänsteman, skulle man kunna vänta en mera enhetlig behandling. Denne fiskeritjänsteman skulle få kännedom om olika fiskerimetoder och kunna sprida de bästa av dem till olika delar av kusten. Såsom exempel kan nämnas, att statens fiskeritjänstemän, naturligtvis med undantag av fiskeriintendenten i distriktet icke haft tillfälle att på närmare håll taga kännedom om västkustfisket, som

Ang. omorganisation av statens fiskeriadministration. (Forts.)

är landets viktigaste fiske. Och vad som anförts om sillfisket kan med lika styrka framhållas även angående insjöfisket och laxfisket.

Då man nu för kompetens till fiskeritjänsteman kräver vetenskaplig utbildning, har man naturligtvis också förutsatt, att vetenskapliga undersökningar skola ingå i dessa tjänstemäns skyldigheter. Men på grund av det mångsysslerí, som åtföljer deras tjänster, har en sådan fundamental verksamhet i hög grad förhindrats. Man måste komma ihåg, att dessa fiskeritjänstemän var på sin ort hava att syssla med många löpande göromål, rent praktiska saker, som icke ha med vetenskapliga uppgifter att göra, och dessa löpande göromål upptaga en betydande del av deras tid. Vidare äro dessa fiskeriintendenter bosatta i landsorten, där de ofta på grund av bristen på arbetslokaler och litteratur hava svårt att följa med vetenskapen på området. För att kunna komma ifrån dessa påpekade olägenheter synes den enda utvägen vara att söka åstadkomma en fördelning av arbetet i grupper med mera samhörande uppgifter. En dylik specialisering är nödvändig, men kan icke åstadkommas utan en centralisering med upphävandet av nuvarande distriktsindelning. Det har icke varit motionärernas mening, att det icke i de olika distrikten i landet skall finnas tjänstemän, som kunna komma i kontakt med befolkningen och skicka in rapporter till den centrala myndigheten samt giva befolkningen i de olika orterna råd i avseende å allt vad som rör fisket. Men vad vi velat framhålla är, att dessa tjänstemän böra ha en mera praktisk utbildning. De kunna sannolikt göra lika stor nytta som de vetenskapligt utbildade tjänstemännen, som nog måste sägas vara överkvalificerade arbetskrafter, och som skulle göra mera nytta om de mera finge ägna sig åt dessa vetenskapliga undersökningar.

Nu framhölls av herr vice talmannen, att ett bifall till motionärernas förslag skulle förorsaka stora utgifter för staten. Det kan ju hända, att någon ökning kan komma att inträffa, men jag tror dock, att den kan hållas inom mycket skäliga gränser, och detta får en kommande utredning visa.

Varför vi framhållit Norge såsom exempel, beror på, att fiskerinäringen där nått en mycket hög utveckling. Enligt de uppgifter jag erhållit har bruttoavkastningen av fisket i Norge, medelvärdet under de senare åren, uppgått till över 50 miljoner kronor, och med nuvarande höga priser går den till ännu mycket högre belopp. Om man tänker på motsvarande siffra för Sverige, stannar den vid 19 miljoner kronor, och det är då mycket naturligt, att man frågar sig, huruvida icke organisationen i Norge, sådan den är, i någon mån kunnat bidraga till, att resultatet blivit så mycket bättre där än här.

Herr vice talmannen nämnde vidare, att lantbruksstyrelsen satt i gång en utredning angående en vetenskaplig institution. Jag vill då gent emot honom framhålla, att denna utredning, såvitt jag vet, endast avser insjöfisket, och det torde då vara naturligt att göra en sådan utvidgning av det pågående utredningsarbetet, som utskottet i anledning av motionerna föreslagit. Om utredningen en-

Ang. omorganisation av statens fiskeriadministration. (Forts.)

dast rör sig om insjöfisket, blir den icke allsidig, och efter vad jag kan förstå, kan det icke åstadkomma större kostnader, om utredningen även får omfatta saltsjöfisket. Om man bara fäster avseende vid denna synpunkt, synes den alltså tillräcklig för ett bifall till motionerna och utskottets hemställan.

Med anledning av dessa erinringar ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boberg: Herr talman! Då även jag anser att vårt lands fiskeväsen för närvarande icke skötes på sådant sätt att det kan befrämja denna närings utveckling i den grad, som vore önsklig och möjlig, och då jag tror, att den föreliggande motionen går i rätt riktning beträffande behövliga förbättringar på fiskerinäringens område, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen: Den näst föregående ärade talaren framdrog Norge såsom exempel och menade, att dess fiskeriadministration verkat så lyckligt, att vi borde införa en liknande även i vårt land. Jag vet icke, som jag redan påpekat, att den norska administrationen skiljer sig från den svenska i något annat avseende, än att i Norge finnes en vetenskaplig institution för fiskerinäringen och att vi även borde erhålla en sådan inom en ej alltför avlägsen framtid, därom kunna vi ju vara ense. Fiskerinäringen sorterar ju i Norge, som här, under ett ämbetsverk, men i stället för Norges inspektörer hava vi tjänstemän med högre kompetens, nämligen våra intendenter.

Men saken är den, att det vetenskapliga och det praktiska arbetet på ett mycket olyckligt sätt hopblandats av motionärerna och utskottet. Det vetenskapliga arbetet skall bedrivas av därtill särskilt anställda personer och ej av intendenterna i större utsträckning än som erfordras för bedömande av fiskets höjande såväl i kvantitativt som kvalitativt avseende i distriktets vattendrag och därtill torde de kunskaper i botanik och zoologi, de såsom filosofie doktorer äga, vara fullt tillräckliga. Ej heller torde en så långt gående specialisering, som motionärerna antyda, vara lämplig, varigenom en intendent skulle utbildas med hänsyn till laxfisket, en annan åter för ålfisket eller sillfisket, en annan åter för fiskerilagstiftningen m. m. En sådan utbildning skulle göra dem olämpliga till distriktschefer och dessa befattningar indragas och fiskeritjänstemännen förflyttas till Stockholm, för att därifrån allt efter arten av de göromål, varför de rekvirerades, utsändas till de olika rekvirenterna. Oavsett de höga resekostnader som härigenom skulle uppstå, tror jag att varken hushållningssällskap eller fiskeribefolkningen skulle bliva belåtna med en dylik anordning.

Fiskeriintendenterna kunna närmast jämföras med våra lantbruksingenjörer, vilka även hava bestämda verksamhetsområden

Ang. omorganisation av statens fiskeriadministration. (Forts.)

sig tilldelade, men för dem har ej föreslagits någon specialutbildning, ehuruväl specialisering för dem med lika fog kunde förutsättas, som för fiskeriintendenterna, ej heller att distriktsindelningen skulle upphävas.

Den näst föregående talaren, herr Holmquist, sökte bevisa väl mycket, tyckte jag. Han sade, att man i Dalarne redan vore så missbelåten med denna organisation, att man flere gånger varit betänkt på att gå till Kungl. Maj:t och begära förändring. Skulle så vara förhållandet, vilket jag ej är i tillfälle att kontrollera, befarar jag att dalkarlarne varit alltför snabba i sitt omdöme, då organisationen är genomförd först för 2 år sedan. Jag tycker, att det är skäl att vänta litet och se, vad denna organisation kommer att uträtta, innan man genast är färdig att skriva till Kungl. Maj:t och begära att få reorganisera, framför allt i sådan riktning, som motionärerna föreslagit.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Friherre Hermelin: Jag ber att få instämma i herr vice talmannens avslagsyrkande. Jag gör det med anledning av, att jag haft tillfälle att i kustprovinserna se den stora utveckling, som fisket nått i Sverige. Herr Mannheimer har såsom förklaring till motionerna särskilt framhållit dessa specialundersökningar med huvudsakligen de syften, som herr Molin understrukit i sin motion. Beträffande nu den specialundersökning, som kan vara erforderlig, vill jag nämna, att sådan ju på framställning till lantbruksstyrelsen redan igångsatts, såsom synes av en utskottsutlåtandet bifogad skrivelse. Lantbruksstyrelsen har sin uppmärksamhet fäst på saken och anser på denna grund, att några ytterligare åtgärder icke nu äro påkallade. Detta åberopar även utskottet, då det säger, att av skrivelsen framgår, att inom kungl. styrelsen utredningar pågå av skilda slag för främjandet av fisket inom riket. Nu ville herr Mannheimer säga, att dessa utredningar egentligen skulle avse insjöfisket. Men herr Mannheimer borde på samma gång komma ihåg, att vi hava en hydrografisk-biologisk undersökning i Göteborg. Jag tror nog, att den arbetar på ett mycket effektivt sätt både beträffande sillfisket, koljefisket och andra fisken. Jag tror också, att lantbruksstyrelsen tänkt sig, att om vi behöva en utvidgad undersökningsverksamhet, vad särskilt skulle gälla havsfisket, därom kan motses förslag från hydrografisk-biologiska undersökningskommissionen. Jag anser alltså, att med specialundersökningsverksamheten nu är väl beställt, och att vi böra avvakta resultaten av de arbeten, som igångsatts. Andra kammarens utskott har också för sin del icke velat tillstyrka herr Molins motion.

Vad nu administrationen angår, är den, som herr vice talmannen nyss nämnde, blott två år gammal. Herr Mannheimer nämnde, att dessa olika fiskeriintendenter arbeta var för sig utan samband. Det kan ju hända, att det varit så i ett tidigare

Ang. omorganisation av statens fiskeriadministration. (Forts.)

skede, att dessa tjänstemän arbetat utan sammanhang, men nu ha vi en fiskeribyrå inom lantbruksstyrelsen, under vilken intendenterna arbeta, och det är bekant, att de konferera ganska ofta med den nuvarande chefen för denna fiskeribyrå. Jag tror nog, att fiskeriintendenterna mötas i samarbete och komma att mötas än mera. Det kan ju hända, att då ärendena nu blivit splittrade på olika händer detta till en början medför divergenser, men jag är övertygad, att med en kraftig ledning dessa olägenheter komma att försvinna. Vad som möjligtvis kan sägas är det, att arbetsbördan redan nu behöver lättas för dessa fiskeriintendenter. Deras arbetsområden äro sannerligen mycket stora, så att en och annan kanske icke mäktat så sköta sin befattning, att han tillfredsställt alla. Vi hörde nyss en talare yttra, att han ansåg, att fiskeriadministrationen icke är nöjaktig. Jag hoppas emellertid, att den blir bättre, och skulle det visa sig, att arbetsbördan i framtiden verkligen är för stor, kan det bäst hjälpas antingen genom inrättande av flera distrikt eller genom en ökning av arbetskrafterna så att fiskeriintendenterna få vid sin sida sådana där praktiska fiskerimän, som herr Mannheimer talade om och som kunna lägga själva tekniska arbetet bättre. Jag tror emellertid icke, att våra fiskare därutinnan behöva så mycket undervisning. De kunna konsten själva. Vad de behöva, är ledning från högre, vetenskapligt administrativt håll.

Jag ber för den skull att få instämma i herr vice talmannens yrkande om avslag å utskottets hemställan.

Herr Neiglick: Den senaste ärade talaren liksom herr vice talmannen framhöll som skäl för avslag på utskottets hemställan den omständigheten, att fisket under de senare åren nått en storartad utveckling. Jag kan icke finna, att detta glädjande förhållande verkligen utgör något skäl för att icke med friska krafter fortfarande arbeta på fiskets befrämjande. Det är icke något annat, som avses med motionerna. Det är icke alls så, som herr vice talmannen tycktes mena, att motionärerna vilja bereda fiskeriintendenterna en mer eller mindre behaglig Stockholmsvistelse i stället för deras nuvarande vistelse i landsorten, utan man vill bereda tillfälle för dem till sådant vetenskapligt arbete, som dock är grunden för fiskets utveckling och som icke kan i landsorten presteras. Det är sant, att den nuvarande organisationen är ganska ung, men det kan icke vara ett skäl att icke vidare utbygga på denna grund, när det befinnes nödigt och lämpligt. Jag tror i motsats till den föregående talaren, att just fiskeriintendenterna och vetenskapsmännen i stor utsträckning äro fullt ense med motionärerna i deras framställning; och även om meningarna äro delade, kan jag icke förstå, varför man icke ändå kan gå med på en utredning även i denna del, när en utredning i alla fall på detta område pågår.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. omorganisation av statens fiskeriadministration. (Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 17 och 25 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 54, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för jordbrukets främjande m. m.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft nedan omförmälda inom riksdagens andra kammare väckta och till utskottets förberedande behandling hänvisade motioner, nämligen

dels nr 103, av herr *Lindman* m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsam utredning angående de åtgärder som från det allmännas sida kunde vidtagas för jordbrukets främjande med beaktande isynnerhet av vissa i motionen anförda synpunkter,

dels och nr 33, av herr *Osberg*, vari yrkats att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och skyndsam utredning av frågan om spannmålslagerhus samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning snarast möjligt angående de åtgärder, som från det allmännas sida skulle kunna ytterligare vidtagas för jordbrukets främjande, därvid särskild uppmärksamhet torde böra ägnas åt de spörsmål, utskottet i föreliggande utlåtande angivit.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Linders, Nilsson* i Tånga, *Ingeström* och *Hage*, vilka med vissa erinringar ansett sig kunna biträda utskottsmajoritetens förslag;

2) av herrar *Olausson, Andersson* i Knäppinge och *Bengtsson*, vilka ansett, att motiveringen till utskottets utlåtande å sid 3, andra och tredje styckena bort hava viss ändrad lydelse; och

3) av herr *Holmquist*, som likväl ej däri antytt sin åsikt.

Herr Holmquist: Herr talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, har jag vid förevarande utskottsutlåtande antecknat en reservation in blanco, och plikt mot såväl kammaren som mig själv gör, att jag måste med några ord antyda, vad som ligger bakom denna min reservation.

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

Det förevar till utskottets behandling två särskilda motioner. Den ena, väckt av herr Osberg, är en jämförelsevis så att säga »oskyldig» motion. Det är en motion, som begränsats till ett visst ämne och har en viss alldeles naturlig och klar uppgift. Den avser att bringa till utredning frågan om spannmålslagerhus och att få förslag i det ämnet till riksdagen och dess prövning. Den andra motionen, som väckts av herr Lindman m. fl., har en helt annan karaktär. Den är av den mest oerhörda vidd. Det gäller i den motionen varken mer eller mindre än att hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning *angående de åtgärder, som från det allmännas sida må kunna vidtagas för jordbrukets befrämjande* med beaktande i synnerhet av vissa synpunkter. Denna motion omfattar således en utredning med klarläggande av *hela det stora svenska jordbrukets framtida utvecklingslinjer*. Det är ju ganska sällan man till behandling i riksdagen har en motion av denna gigantiska räckvidd. Om det händer någon gång, brukar det vanligen vara icke herr *Lindman m. fl.*, utan herr *Lindhagen m. fl.*, som på detta sätt till riksdagens omprövning framlägga sådana storslagna frågor.

Jag har mer än en gång vänt mig till de herrar, som undertecknat motionen, och har då från det hållet vanligen fått den förklaringen, att meningen med denna motion är, att man så att säga skulle gå i »ökad takt» för framtiden. Jag må säga, att det ändå förefaller mig, som om man skulle ha rätt att säga, att på senaste tid det gjorts synnerligen mycket för det svenska jordbruket, och att detta jordbruk i stort sett nått en i vissa avseenden *högst betydlig*, i andra avseenden *ganska omfattande* utveckling. Den »ökade takten» skulle således gälla med hänsyn till nu inträdda alldeles exceptionella förhållanden för framtiden och då vara i alldeles särskild grad en admonition till den man, som vid Konungens rådsbord satts för att tillvarataga jordbrukets intressen, att verka med ökad styrka och ökat intresse. Men jag måste dock slå den uppfattningen ifrån mig därför, att om jag går till motionen, nästan den allra vackraste biten av densamma är ett däri intaget uttalande från den nuvarande jordbruksministern, vari denne, med hänsyftning till de betydelsefulla och maktpåliggande uppgifter jordbruket har, förklarat, att detta i framtiden måste på allt sätt omhuldas för att giva vad fosterlandet har rätt att kräva. Således kan det icke vara en admonition åt det hållet; en sådan tyckes vara *fullständigt* obehövlig.

Jag lämnar således därhän, vad som ligger bakom. Man har i själva verket knappt rätt att sysselsätta sig med motionen längre, då utskottet i sitt utlåtande tagit avstånd från en mycket väsentlig del av motionens innehåll. Utskottet har på de första sidorna av sitt utlåtande sagt, att vad beträffar en viss del av motionens syfte, den redan är tillgodosedd genom redan föreliggande utredningar, och i andra avseenden säger utskottet, att det svenska jordbruket redan åtnjuter så stort understöd, att åtminstone för närvarande ingen särskild anledning föreligger, varför man *nu* skulle besvära Kungl. Maj:t med att taga under omprövning nya synpunkter i dessa delar. Men utskottet har dock i flere hänseenden delat motionens syfte,

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

och därför ber jag nu att få övergå till dessa delar av utskottsutlåtandet. Jag kan icke neka till, att även utskottet skattat åt det mer än storslagna, som ligger i att framkalla och Kungl. Maj:ts prövning underställa stora frågor snart sagt utan någon som helst utskottsutredning, någon som helst linjeriktning för att klargöra, vart riksdagen vill i de särskilda avseendena komma, och huru vägen dit lämpligen bör gå. I det fallet skall jag påpeka ett par förhållanden, utan att beträffande dem direkt göra något yrkande.

Utskottet talar först om spannmålslagerhusfrågan, som utskottet anser vara förtjänt av utredning. Nu är det ju icke många månader, sedan här i riksdagen förelåg frågan om spannmålslagerhus. Var och en som något följt med frågan vet, att andra kammaren hade *en* uppfattning i den frågan och första kammaren *en annan*. Från vissa håll satte man denna fråga i det mest bestämda samband med utförselbevisfrågan. Från andra håll har man förklarat, att man icke ville veta av ett sådant samband. Således är det en ganska komplicerad fråga. Vad säger nu utskottet om denna fråga? Jo, utskottet säger helt enkelt, utan att angiva några som helst riktlinjer, som vid frågans lösning böra komma under omprövning, att Kungl. Maj:t skall utreda frågan. Kan man egentligen efter ett sådant uttalande från utskottet säga, att Kungl. Maj:t får det allra ringaste stöd för huru utredningen bör läggas?

Längre ned i sitt utlåtande tager utskottet upp en fråga — den inrymmes möjligen i den stora Lindmanska motionen, ty där kan ju allt stoppas in, även om det icke finnes klart framställt — en fråga, som så länge man haft ekonomisk tanke, varit en stor och svårlöst fråga, nämligen frågan om ordnandet av jordbrukets avsättningsmöjligheter. Ja, den frågan har varit föremål för mycket långa debatter särskilt å utskottets andra avdelning. Debatten har mynnat ut i förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t åsyftande bland annat, att jordbrukets avsättningsmöjligheter måtte ordnas på sådant sätt, att *producenter och konsumenter antingen direkt eller i allt fall utan allt för många mellanhänder kunde träda i beröring med varandra*. Ja, Kungl. Maj:t har ju mycket plågor och obehag, men det förefaller mig verkligen, att av en sådan skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av denna fråga komma icke de minsta. Under debatten i utskottet framhölls från vissa håll, att med denna fråga sammanhängde statens ställning såsom varuförmedlare. Andra åter sade: ja, detta är en fråga, som icke kan lösas på annat sätt än genom kooperation både på produktions- och konsumtionshåll. Somliga sågo frågan i mycket mindre stil och ville ha in rätten för lantbrukarna att hava egna salutorg, medan andra tycktes vilja ha tillbaka de gamla färdstallarna, där lantbrukets män skulle få ställa in sina kärror och hästar.

Vad som ligger i allt detta, är fullkomligt oklart för mig. Ur den synpunkten skulle jag därför helst yrka, att detta bleve utrett. Men jag kan icke förstå möjligheten att på fyra, fem, sex rader bygga några som helst linjer för att klarlägga, vart riksdagen vill komma. Det är det som gjort, att jag för min del gärna skulle sett,

att denna del av motiveringen utgått, men jag vill dock icke därpå göra något bestämt yrkande för närvarande.

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

Men så kommer jag till en del av motiveringen, där jag tillåter mig göra ett bestämt yrkande. Utskottet har på tre rader velat lösa en efter min mening icke bara omfattande, utan synnerligen stor järnvägsfraktpolitisk fråga. Utskottet säger: »I likhet med motionärerna anser utskottet, att uppmärksamhet bör ägnas åt järnvägarnas fraktpolitik i syfte att i möjligaste mån nedbringa frakterna för födoämnen och för sådana råvaror, som äro nödvändiga för jordbruket.» Jag har varit i tillfälle att i den föreliggande frågan samtala ganska ingående med några fackmän på området, och de ha, vad födoämnena beträffar, bestämt för mig förklarat, att dessa numera vanligen sändas som styckegods, och att frakten på dessa födoämnen för närvarande är ställd så pass låg, att med hänsyn till fluktuationerna på priserna det skäligen kan ifrågasättas, huruvida det är möjligt att ytterligare nedsätta frakterna. Det har ju gjorts utredningar av ganska ingående art rörande familjernas ställning till fraktprisen på födoämnen, och man har kommit till det resultat, att en familj på *fyra* personer med en inkomst av *2,200 kronor*, om den finge alla sina födoämnen *utan* fraktkostnad, d. v. s. frakten gratis, skulle få en inkomstökning årligen på *20 kronor*. Skulle frakten på dessa födoämnen sättas ned till hälften av den nuvarande, skulle det för denna familj göra en intäkt av *10 kronor*. Man kan väl sålunda med avseende på födoämnena säga, att frakten icke spelar så stor roll, som utskottet tyckes antaga. En vida större roll spelar naturligtvis en nedsättning av prisen på råvaror, men jag ber att få påpeka en sak, som jag borde börjat med, när jag inlät mig på denna fråga. Det är, att det redan finnes en mycket ingående och klarläggande utredning. Det finnes ju en taxekommitté, som sysslat med dessa saker mycket länge, som redan har en väsentlig del av sitt arbete färdigt och som inom mycket obetydlig tid, jag tror inom få veckor, kommer att slutföra hela sitt taxearbete. Vore det icke naturligare, om man väntade med hela denna fråga angående järnvägsfraktpolitiken, tills man har denna utredning, som uppenbarligen bör vara väsentligen klarläggande i denna fråga. Jag kan icke finna annat, än att det stode i överensstämmelse med en vanlig uppfattning i riksdagen.

Av denna anledning ber jag, herr greve och talman, att få yrka, utan att göra något yrkande med avseende på utskottets kläm, att ur utskottets motivering måtte utgå det stycke, som börjar med »I likhet med motionärerna» och slutar med »nödvändiga för jordbruket».

Herr Ingeström: Den motion, som nu föreligger till behandling, har på sin tid i flera tidningar framhållits såsom en av de märkligaste motionerna vid årets riksdag. Den har också samlat icke mindre än 69 underskrifter i andra kammaren. Motionen går, som vi alla veta, ut på en anhållan hos Kungl. Maj:t om en skyndsam utredning angående de åtgärder, som från det allmännas sida må kunna vidtagas för jordbrukets främjande,

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

och hänvisa motionärerna till en del riktlinjer, som av dem blivit angivna. Jag är den första att erkänna, att den föreliggande frågan är för vårt lands framtida ekonomiska och sociala utveckling av en genomgripande betydelse. Det har särskilt det senaste årets erfarenhet lärt oss, och vi börja alltmer komma till insikt om, att framtidens handelspolitik helt säkert skall ge oss rätt i denna vår uppfattning. Betydelsen av att en nation inom sina egna gränser är i stånd att producera det väsentliga behovet av livsmedel har man visserligen alltid insett, men det nuvarande tidsläget gör, att vi allt tyngre känna vikten härav. Vårt land har under de senaste årtiondena alltmer övergått till ett industriland, vi se däri en sund utveckling, men för oss står det allt tydligare, att vårt jordbruks utveckling måste gå jämsides framåt med vår industris. Blir ej så förhållandet, kan, på samma gång vår industris konkurrenskraft minskas, vårt land under kristider utsättas för oöverskådliga faror. Motionärerna ha nu påvisat en del åtgärder, som de ansett böra särskilt beaktas för jordbrukets främjande, men jag kan icke finna annat, än att motionärerna huvudsakligen röra sig på områden, där stat och hushållningssällskap redan på ett såväl systematiskt som kraftigt sätt ingripit. Något egentligen nytt ha motionärerna icke att komma med. Utskottet, som icke kunnat annat än tillstyrka motionen, har i sitt utlåtande helt hållit sig inom ramen av vad som av motionärerna anförts. Men då jag verkligen anser denna fråga vara av vital betydelse, har jag ansett, att utskottet bort lägga denna fråga så att säga på ett bredare plan och då ytterligare framhålla en del riktlinjer i motionens syfte, riktlinjer som icke torde böra vid en blivande utredning förbises. Utskottets majoritet har emellertid icke velat vara med därom, varför jag låtit anteckna mig bland reservanterna och anhåller, att vid detta tillfälle få framhålla några, såvitt jag förstår, för denna frågas lyckliga lösning synnerligen beaktansvärda synpunkter.

Av de åtgärder, som av motionärerna framhållits, har utskottet tagit fasta på frågorna om upprättandet av spannmålslagerhus, om beteskultur, ytterligare utredning om nedsättning av järnvägsfrakterna, om kylhus och om förbättrande av jordbrukets avsättningsförhållanden. Och något mer har rimligtvis icke heller ur motionen kunnat utvinnas. Då denna obetydlighet är allt, vari den så stort anlagda motionen resulterar, måste jag säga, att det hela förefaller mig synnerligen magert, och detta så mycket mer, som utskottet i likhet med motionärerna icke ansett sig böra taga någon som helst ställning till den långt viktigaste av här omnämnda angelägenheter eller frågan om spannmålslagerhus.

Upprättande av spannmålslagerhus och i samband därmed införande av utförselbevis är ett önskemål, som jordbruket med tillfredsställelse skulle se förverkligat. Detta skulle givetvis ha till följd en effektiv reglering av spannmålsprisen, men också samtidigt en stegring av dessa pris. Därför har också denna

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

fråga på många håll helt naturligt rönt ett synnerligen starkt motstånd. Jag håller emellertid före, att om genom en fullt opartisk och sakkunnig utredning klargöres, i vad mån utförselbevisen verka stegrande på spannmålsprisen, denna viktiga fråga skall kunna på överenskommelsens väg lösas på så sätt, att spannmålstullarna, som väl torde, när normala förhållanden inträtt, komma att åter införas, i motsvarande grad reduceras efter utförselbevisens införande.

En sak, som såväl av motionärerna som utskottet lämnats åsido, är betydelsen av en väl ordnad undervisning och upplysning inom jordbruket och dess olika binäringar, en sak, som jag anser oundgängligen vid en kommande utredning böra ägnas tillbörlig uppmärksamhet. Visserligen har under de senaste åren från såväl statens som hushållningssällskapens sida mycket åtgjorts i ovannämnda syfte. Så har som bekant en hel del nya lantbruksskolor upprättats och ganska avsevärda anslag lämnats till undervisningskurser särskilt för det mindre jordbruket. Men det är tyvärr så, att dessa skolor och kurser oftast komma att besökas av just dem, som redan fått sitt intresse väckt för sitt yrke, då däremot de, som äro helt oberörda av senare tiders utveckling, bli borta från dessa skolor och kurser. Det gäller därför att genom en kraftig utveckling av denna föreläsningsverksamhet företrädesvis till avlägset liggande jordbruksbygder, genom ett allmänt anordnande av s. k. hembygdsresor och genom utveckling av vandringsrättareinstitutionen, söka göra denna upplysningsverksamhet långt mer effektiv.

En faktor, som särskilt verkar tillbakahållande vid jordbrukets utveckling till allt större intensitet och större avkastningsförmåga och i samband därmed större rentabilitet, är den avfolkning, som under de närmaste årtiondena gått ut över de rena jordbruksbygderna i vårt land, vilken med slående tydlighet framgår av att invånarantalet i de tre egentliga jordbrukslänen, Kalmar, Kronobergs och Skaraborgs län, gått ganska väsentligt tillbaka. Jag tillåt mig just med tanke på dessa nedslående förhållanden att vid föregående års riksdag i en motion hemställa om åtgärders vidtagande från statens sida i och för underlättande av lantbrukets förseende med elektriskt ljus och kraft genom beredande av lån på billiga villkor till i dylikt syfte bildade andelsföreningar samt genom anställande av statskonsulenter i och för detta ändamål. Som denna motion bifölls av båda kamrarna, och som i den vid årets riksdag av herr Lindman m. fl. väckta motionen angående utredning om åtgärder för ett varaktigt främjande av en nationell kraft- och bränslepolitik en liknande framställning upptagits, torde vi kunna hoppas, att denna så viktiga sak snarast måtte finna sin lösning.

De svåra kommunikationsförhållandena torde också vara ett oövervinnerligt hinder för jordbrukets framåtgående. Ja, man kan till och med här och var konstatera en tydligt framträdande tillbakagång, som jag också i en motion vid årets riksdag på-

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

visat, beträffande en stor jordbruksbygd i Värmland, då jag till riksdagen gjorde en framställning om anslag till en järnväg. Jag kan ej annat än nu upprepa vad jag, när denna motion här på statsutskottets enhälliga avstyrkande föll, uttalade, nämligen att jag höll före, att om staten med allvar och kraft verkligen vill ingripa för att höja det svenska jordbrukets avkastning, då har staten ett bland de effektivaste medlen härtill i att söka leta upp sådana avlägsna, vanlottade trakter och söka väcka och intressera befolkningen där för anläggande av lämpliga kommunikationsmedel, och om ortsbefolkningen icke ensam mäktar åstadkomma dessa, räcka den en hjälpande hand. Men till detta och till vad motionärerna här påpekat fordras ekonomiska uppoffringar av det allmänna, uppoffringar som troligen komma att bliva allt större och större. Men då synes det mig vara en statens uppgift att också se till, att de medel, som offras, medföra de resultat, som avsetts, höjandet av det svenska jordbrukets avkastning, och att söka, i den mån som det är möjligt för staten, förhindra, att en jord, som en gång redan är i kultur, får bringas i sådant skick, att den icke längre lämnar nöjaktig avkastning. Det synes mig vara den enskilda medborgarens oavvisliga plikt mot sitt fosterland att väl vårda och väl bruka den torva av vår svenska jord, som kommit honom till del, och ju mer staten hjälpande och stödjande ingriper, dess större rätt har också staten att fordra, att denna medborgerliga plikt icke åsidosättes. Denna fråga är just för närvarande högst aktuell. Vi se omkring oss en spekulation i jordbruksfastigheter som aldrig tillförene, en spekulation som med fullt fog kan kallas osund och i allra högsta grad skadlig för vårt jordbruk, ty hur går det? I regel ekonomiskt väl situerade jordbrukare lockas till följd av de höga priserna att sälja. Egendomarna berövas den avverkningsbara skogen, de nu så värdefulla kreatursbesättningarna avyttras, och egendomarna säljas åter, sedan spekulanterna inhöstat sin vinst, men då oftast till mindre kapitalstarka personer, och det dröjer många år, innan en sådan egendom åter får full besättning och således kan lämna full avkastning. Man ställer då ovillkorligen för sig det spörsmålet: bör ej staten söka genom lämplig lagstiftning få bort detta onda? Och om man i likhet med de 69 motionärerna i andra kammaren så tydligt inser nödvändigheten av vårt jordbruks främjande just nu, måste man vara av den bestämda meningen, att något måste göras med det snaraste. En annan fara, som i viss mån redan beaktats, är, att på somliga trakter bondejordbruken allt mer och mer övergå i händerna på bolag och skogsspekulanter. Nu säga motionärerna: »med en fattig jordbrukarklass, som bedriver ett litet avkastande jordbruk, sjunker landets ekonomiska bärkraft», och det måste vi skriva under. Dessa bolagsarrendatorer kunna vi på många håll räkna som vår fattigaste jordbrukarklass och den jordbruksstatistik, som numera genom lokala undersökningar bedrives, skall på

det allra skarpaste belysa skillnaden mellan de självägandes och arrendatorernas jordbruk. En utsträckning av de s. k. Norrlandslagarna, förbuds-, vanhävds- och ägostyckningslagarna till övriga delar av landet är en fråga, som jämväl vid den kommande utredningen torde tagas under övervägande.

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

Det är ännu en sak, som jag icke kan undgå att med några ord beröra. Det är nämligen den på så många ställen pågående styckningen av egendomar, vilken styckning i regel verkställes utan någon med praktisk sakkunskap uppgjord plan, utan uteslutande med hänsyn till att få så högt försäljningspris som möjligt för de utstyckade jordlotterna. Dock inse vi alla vikten av, att ett jordbruk för att kunna lämna den relativt högsta avkastningen bör vara väl avpassat i avseende på storlek, olika jordslag, tillgång till husbehovsskog m. m., men vi finna tyvärr stundom dessa mindre jordbruk, som ofta kommit till stånd med hjälp av statens egnahemslånefond, stympade och vanställda och långt ifrån anlagda efter jordbruksekonomiska principer. Och sådana fel kunna sällan rättas. Jag vill erinra om, att i Tyskland finnes sedan ett par år tillbaka antagen en lag, varigenom alla dylika jordstyckningar äro ställda under statlig kontroll, och vi måste alla erkänna, att behovet av en dylik kontroll har långt större skäl för sig hos oss. Detta får ej heller förbises.

Såsom jag förut anfört, anser jag föreliggande fråga vara alldeles för betydelsefull för att behandlas så ensidigt, som utskottet gjort. Vi måste se den djupare och även taga hänsyn till de synpunkter jag här berört. Annars kunna vi ej tala om en nationell jordpolitik.

Herr talman, jag ber att med tillstyrkande av utskottets kläm få anhålla, att till utskottets motivering måtte göras det tillägg, som finnes infört i den av herr Linders m. fl. avgivna reservationen.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina herrar! Jag får ärligt erkänna, att det var efter en viss tvekan som jag gick med på det utlåtande, som här föreligger till kammarens behandling. De skäl, som gjort, att jag dock varit med om detsamma, skall jag be att sedermera få anföra.

Det torde kanske icke förvåna herrarna så mycket, att jag ställt mig något tveksam med avseende på detta utlåtande, men vad som förvånat *mig* så mycket mer är, att den ärade representanten på Dalabänken varit tveksam beträffande en motion sådan som denna, en motion, som han själv betecknade som något »oerhört storslaget». Sådant brukar väl icke vara honom främmande, såsom vi alla veta. Då han beklagade sig över, att denna motion gick i något för snabb takt, vill jag fråga: vem har den snabbare takten här i kammaren, då det gäller reformer? Jag vågar nästan säga att den tillhör den ärade talaren från det gamla Dalom. Det synes mig ganska egendomligt, att *han* öm-

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

mar för regeringen, vilken han påstod skulle förorsakas »plågor och obehag» genom en sådan skrivelse. Ja, om skrivelser förorsaka regeringen »plågor och obehag», är jag rädd, att den ärade representanten på Dalabänken har ganska mycket på sitt samvete i den vägen.

Mina herrar, de skäl som gjort, att jag varit med om detta betänkande, äro, att säregna förhållanden kräva säregna åtgärder, och att jag funnit, att motionerna varit förestavade av en önskan att säkerställa vårt land för alla eventualiteter genom att söka att, som den ärade talaren jag nyss bemött sade, i raskare takt driva fram jordbruket till att göra vårt land försvarsberett även i avseende på att vi under ett krig skola kunna föda oss själva. Det är de stora förhållandena därute, som gjort, att man blickat inom egna landamären och frågat: är här allt så beställt, att vi under hemsökelsens dagar kunna reda oss själva? När vi stå inför en så stor fråga, får jag säga, att jag för min del varit av den uppfattningen, att även om en eller annan detalj i de framkomna motionerna och i utskottets betänkande icke synnerligen tilltalar mig, jag dock ansett mig böra vara med för den goda sakens skull, för den sak, som gör, att vi måste anstränga varje muskel i samhällskroppen för att göra oss beredda att under alla förhållanden stå självständiga och stå starka såsom sådana. Det är på den grund, mina herrar, jag varit med om utskottets förslag.

Vad beträffar det yrkande, som här framställts av den ärade representanten från Dalarne och som gick ut på att ur utskottets motivering utesluta den meningen som börjar med »I likhet med motionärerna anser utskottet, att uppmärksamhet bör ägnas åt järnvägarnas fraktpolitik», vill jag säga, att det, såsom jag förut sagt, finnes flera saker i detta betänkande, som icke vidare tilltala mig. Men det synes mig vara en ganska oskyldig sak, att vederbörande, d. v. s. här Kungl. Maj:t, skall ha sin uppmärksamhet riktad på järnvägarnas fraktpolitik med avseende å frakterna för födoämnen och för sådana råvaror, som äro nödvändiga för jordbruket. Det är möjligt, att man kan vara tveksam, om man bort sätta in detta, men att man vill ha bort det, sedan det en gång står där, synes mig egendomligt.

Vad åter det tillägg beträffar, som gjordes av den siste ärade talaren, har jag för min del ingenting däremot. Hans långa anförande kunde jag icke fatta till fullo, men jag tror dock, att det innehöll mycket värdefulla saker, i synnerhet som jag kände igen det från föregående anföranden i riksdagen och från utskottet. Jag har därför icke något att erinra mot, att detta tillägg kommer in, men jag anser det icke vara av behovet påkallat, ty det står redan förut tydligt nog i utskottets betänkande.

På de skäl jag nu i korthet anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande, även om jag icke gör det med någon särskild entusiasm.

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

Herr Swartz: Herr talman, mina herrar! Jag erkänner till fullo den goda avsikt och de fosterländska syften, som ligga bakom de motioner, som blivit behandlade i detta utlåtande. Men detta hindrar mig i alla fall icke från att här göra det uttalande, att det skulle varit mycket önskligt, om utskottets utlåtande i vissa avseenden kunnat göras mera tydligt, så att icke tilläventyrs missförstånd vid utformningen av den utredning, som här föreslagits, komma att göra sig gällande. Jag befarar emellertid, att detta lätteligen blir fallet. Jag tänker härvidlag särskilt på sista punkten i motiveringen där det står: »Utskottet avser i detta sammanhang frågan om ordnande av jordbrukets avsättningsmöjligheter på ett sådant sätt, att producenter och konsumenter antingen direkt eller i varje fall utan alltför många mellanhänder kunna träda i beröring med varandra.» Jag har mycket svårt att förstå, att icke i detta uttalande kan inläggas betydelsen, att riksdagen och därmed även första kammaren varit med om att slå in på en väg, som jag verkligen trodde, att första kammaren skulle anse olämpligt att slå in på genom att förorda, att detta skall göras till föremål för utredning. Jag har nämligen svårt att förstå annat, än att detta skall tagas till intäkt för den meningen, att om från statens sida en sådan utredning begäres man icke gärna kan tänka sig annat, än att syftet är, att man genom statens försorg skall ordna jordbrukets avsättningsmöjligheter och närma producenter till konsumenter. Jag behöver icke närmare karakterisera, vad ett sådant närmande innebär, och den mening, som däri kan inläggas. För min del får jag säga, att jag icke vill vara med om att göra ett uttalande, som kan vändas på sådant sätt, och därför måste jag yrka avslag på den delen av motiveringen.

Därjämte vill jag vara med om det yrkande, som herr Holmquist gjorde i sitt inledningsanförande, nämligen att stryka den punkt, där det talas om att uppmärksamheten bör ägnas åt järnvägarnas fraktpolitik i syfte att i möjligaste mån nedbringa frakterna för födoämnen och för sådana råvaror, som äro nödvändiga för jordbruket. Nu sade den siste ärade talaren, jordbruksutskottets ärade vice ordförande, att det icke vore så farligt att begära, att Kungl. Maj:t måtte ha sin uppmärksamhet fästad på järnvägarnas fraktpolitik. Jag trodde verkligen icke, att jag från en så gammal riksdagsman skulle få höra ett sådant yttrande. Är det så, att riksdagen begär, att Kungl. Maj:t måtte hava sin uppmärksamhet riktad på något, menar man icke, att Kungl. Maj:t bara skall titta på saken. Man har därmed givit ett direktiv, som jag för min del i detta fall icke vill vara med om. Och som jag inom riksdagen närmast har att göra med järnvägarna och i viss mån är särskilt intresserad av fraktpolitiken, vill jag säga, att jag icke kan vara med om ett uttalande, som giver vid handen, att det är meningen att söka ordna järnvägarnas fraktpolitik efter andra hänsyn än de, som gälla, då det rör järnvägarnas egna intressen. Här blandar man in andra sa-

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

ker och andra synpunkter och vill medelbart genom järnvägsfrakterna främja andra syften. Jag inlåter mig icke på frågan, huruvida dessa syften i övrigt äro värda att främjas. Detta kan mycket väl vara fallet, och det har också riksdagen visat vid föregående tillfällen, särskilt med avseende å kalkfrakterna, då den givit ett särskilt anslag för att därigenom möjliggöra, att kalken fås för billigare pris, än om anslaget icke givits. Men riksdagen har alldeles bestämt satt sig emot att giva dessa ytterligare fördelar genom sänkning av kalkfrakterna, vilka redan i och för sig äro så låga, att de nätt och jämnt täcka självkostnadspriset. På samma sätt är det med en del råvaror för jordbruket. Frakterna för dessa äro så låga, att det i järnvägarnas eget intresse sannerligen icke går att ytterligare sänka dem. Jag är för min del tvärtom övertygad, att det kommer att visa sig nödvändigt att göra en tämligen allmän frakthöjning, och finner man, att detta, som troligen blir nödvändigt ur järnvägarnas synpunkt, kommer att stå i strid med andra samhällsintressen, må man tillgodose dessa på sådant sätt, att man ser och vet vad man gör. Eljest blandar man bort korten och tror, att man icke rör vid statens kassa, att den icke på något sätt beröres av åtgärder, som innebära en minskning i inkomster av järnvägarna. Jag vill emellertid säga, att en sådan minskning i järnvägarnas inkomster kan hava andra följder med sig, som kunna vara ganska betänkliga. Ty här framkommer allt emellanåt talet om, huru de affärsdrivande verken bära sig; icke minst när det är fråga om utvidgningar på dessa områden, jämför man nettoinkomsterna och ser till, huruvida man anser sig kunna vara med på utvidgningsförslagen. Är det så, att man drivit ned nettoinkomsterna från olika affärsverk genom att låta dem under hand sätta ned prisen för vissa andra ändamål, får man en skev föreställning om det hela, vilket inverkar olämpligt. Jag kan för min del icke anse annat, än att det alltid för riksdagen är bäst att, vad riksdagen än gör, se till, att man i varje fall också till fullo förstår, vad som beslutas. Här synes det mig vara fråga om ett uttalande, vari en anvisning gives om företagande av en viss åtgärd, som av Kungl. Maj:t skulle komma att uppfattas på ett annat sätt, än som måhända egentligen avsetts av dem, som varit med om att göra detta uttalande. Är det nu så, att meningen icke varit att sätta ned frakterna på detta sätt, utan att låta dem bestämmas av järnvägarnas intresse och att sedermera, om man så vill, giva anslag till det ena eller andra ändamålet, då är det ju en annan sak, och då förfalla dessa mina anmärkningar. Men jag kan icke förstå, att det i så fall är riktigt att uttrycka sig, som utskottet gjort, då vad som står i betänkandet ingiver den föreställning jag här påvisat. Då det icke är något hinder för att uppnå det åsyftade ändamålet genom att gå tillväga på annat sätt, om man stryker ifrågavarande stycke, finner jag det förståndigast att göra denna strykning.

Jag ber således för min del att få yrka bifall till utskot-

tets här föreliggande framställning med instämmande i herr Holmquists yrkande, att det tredje stycket på sidan 5 måtte utgå, och vill till detta yrkande göra det tillägget, att sista stycket i motiveringen likaledes må utgå.

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Med anledning av vad den siste högt ärade talaren yttrade ber jag få säga, att jag för min del tycker, att han lagt in alldeles för mycket i det uttalande utskottet gjort i sista stycket, där det säges: »Utöver de spörsmål, vilka, på sätt ovan anförts, utskottet anser böra bliva föremål för utredning, torde enligt utskottets uppfattning ännu en fråga vara i hög grad förtjänt av statsmakternas uppmärksamhet. Utskottet avser i detta sammanhang frågan om ordnande av jordbrukets avsättningsmöjligheter på ett sådant sätt, att producenter och konsumenter antingen direkt eller i varje fall utan alltför många mellanhänder kunna träda i beröring med varandra.» Att däri inlägga den bemärkelse som statsutskottets ärade ordförande gjort kan jag för min del icke finna vara motiverat.

Vad återigen beträffar det andra stycket, som den siste ärade talaren i likhet med representanten från Dalarne ville ha bort, får jag säga, att det väl får ses litet mot bakgrunden av taxekommitténs arbete, vars resultat ännu icke är fastslaget, utan kommer att utsändas till yttrande och sedermera kommer att bestämmas, och för övrigt ha vi ju många gånger haft exemepel på att Kungl. Maj:t på grund av särskilda förhållanden medgivit fraktnedsättning för vissa varor, som skola forslas längre sträckor, särskilt för födoämnen och sådant, och det har fattats särskilda tillfälliga beslut i sådana frågor. Den regulator, som den siste ärade talaren önskade och som jag också önskar, anser jag för min del finnes i orden »i möjligaste mån», ty däri ligger ju, att man icke får gå under självkostnadspriset. Riksdagen har också uttalat sig härom, då den fattade beslut angående skrivelse om vedfrakterna och det har ju i sådana fall alltid förutsatts, att järnvägarnas fraktkostnader under alla förhållanden skola täckas.

Jag anser alltså, att man vill lägga in för mycket i dessa uttalanden, åtminstone, vill jag säga, mer än utskottet tänkt sig skulle läggas in i dem.

Herr Swartz: Herr talman! Jag ber att gent emot vad den ärade representanten på Kronobergsbänken anförde, få säga, att man av formuleringen icke ser, att det varit meningen att endast i undantagsfall nedsätta fraktkostnaderna, utan det är en allmän anvisning, som gives i fråga om fraktpolitiken, att när det gäller livsmedel eller råvaror för jordbruket, en nedsättning skall äga rum, som, om det över huvud taget skall vara någon mening med denna anvisning, naturligtvis skulle gå längre än till de belopp, vartill fraktsatserna eljest skulle vara bestämda med hänsyn till järnvägarnas intresse. I annat fall finner jag icke någon som helst mening med detta uttalande. Då jag alltså omöjligen kan inlägga någon annan mening

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

i detta, än att det är en anvisning till Kungl. Maj:t att vid bestämmandet av fraktsatserna gå längre, än man bör göra med hänsyn till järnvägarnas intresse, vidhåller jag mitt yrkande.

Friherre Hermelin: Herr talman, mina herrar! Med anledning av vad den ärade ordföranden i statsutskottet yttrade ifråga om järnvägsfrakterna, ber jag att få säga, att jag i likhet med vice ordföranden i jordbruksutskottet tror, att det icke varit meningen att gå ner under självkostnadspriset. Herr vice ordföranden omnämnde taxekommitténs arbete. Det föreligger delvis färdigt, och det pekar på *väsentliga* höjningar för jordbrukets förnödenheter såväl som i fråga om livsmedel, men dessa fraktförhöjningar och därmed sammanhängande frågor äro en betydligt komplicerad sak, och det gäller att se till att få fraktsatserna riktigt och väl avvägda med avseende på förnödenheter och livsmedel. Det är detta, som även bör bliva föremål för undersökning såväl av Kungl. Maj:t, när taxekommitténs arbete blir färdigt, som även av järnvägsråd och hushållningssällskapen, vilka senare kanske även få tillfälle att yttra sig. Jag tror därför, att man mycket väl, som i utskottsbetänkandet skett, kan peka på att Kungl. Maj:t bör se till, att fraktpolitiken blir sådan, att den i möjligaste mån är förmånlig för jordbruket.

Emellertid begärde jag egentligen icke ordet för att säga detta, utan jag begärde ordet med anledning av vad förutvarande statsrådet Swartz först yttrade, nämligen i fråga om jordbrukets avsättningsförhållanden. Jag måste erkänna, att man ur utskottsutlåtandet därvidlag kan utläsa något, som innebär en viss fara, men jag tror dock icke, att så svävande som detta är skrivet, faran är så stor, som det möjligen kan synas. Jag skulle för min del vilja begagna tillfället med anledning härav att just i detta speciella fall göra ett särskilt uttalande. Det är ju alldeles givet, att de motioner, som till innevarande års riksdag ha blivit avgivna i denna fråga, var och en från skilda synpunkter söka att dels genom direkta åtgärder för jordbruket framdriva största möjliga produktion och dels också söka att genom organisatoriska, administrativa bestämmelser stödja livsmedelsanskaffningen, så att det blir väl sörjt för den konsumerande allmänheten, det må vara under fredens eller ofredens dagar. Allt vad härutinnan kan göras är otvivelaktigt av den allra största betydelse, och det gäller framför allt att finna de rätta vägarna samt taga hjälp i anspråk var helst den finnes att få. Utan att på minsta sätt vilja kritisera de här i motionsväg avgivna förslagen, tillåter jag mig att åtminstone i ett fall fästa uppmärksamheten på en viss fråga, nämligen partihandel med jordbrukets förnödenheter och alster. Docenten Wohlin skriver i sin synnerligen läsvärda avhandling »Om det svenska jordbrukets inrikes avsättningsförhållanden» särskilt i avseende å partihandeln: »Partihandeln är ett oumbärligt led i samhällets produktiva arbete. Icke minst på jordbrukets område är dess betydelse uppenbar.» Och han skriver vidare: »Av det sätt, varpå partihandeln fyller denna sin sam-

hällsuppgift, beror i väsentlig mån, om lantbrukets produktion kan fullt tillgodogöra sig de möjligheter till försäljning, som det egna landet erbjuder, och om den konsumerande allmänheten kan draga full nytta av arbetet på produktionens utveckling. Finnas brister, lida säljare och köpare såväl som landet i dess helhet ekonomiska förluster.» Så långt herr Wohlin. Ledsamt visar ock hans utredning, att sådana av honom antydda brister finnas i vårt land, och om även detta redan tidigare kunnat från jordbrukarehåll konstateras, så synes berörda förhållande än bjärtare framträda däri, att under nu rådande kristid den egentliga partihandeln och dess utövare, i vad rör såväl livsmedelsanskaffningen som tillhandahållandet av jordbrukets produktionsmedel, ja, även i vad rörer ordnandet av jordbrukets exportförhållanden i mycket ringa omfattning tagas i det allmännas tjänst. Ett sådant förhållande måste vara till skada, ty det är givet, att den träning, som kan bibringas den fria handelns utövare och som bör leda därhän, att en särskild yrkesklass uppstår, också bör få komma till fosterlandets tjänst. Jag vill härmed icke underkänna betydelsen av jordbrukarnas ekonomiska sammanslutningar i form av inköpsföreningar med mera. De ha sitt naturliga berättigande samt hava mångenstädes visat sig vara till ofantligt stor nytta, men det ligger i sakens natur, utan att därpå behöver spillas många ord, att dessa inköpsföreningar och försäljningsföreningar icke kunna arbeta ensamma, utan måste söka samarbete med den allmänna partihandeln och detta under för båda lika fria former. Att nu särskilt söka angiva de brister, som vidlåder vår nuvarande partihandel, eller söka framlägga förslag för desammas avhjälpande torde ej vara erforderligt. Docenten Wohlins utredning giver häri besked och även tillräcklig ledning. Det torde vara nog att veta, att brister förefinnas, och att avhjälpa desamma torde i viss mån tillkomma staten, då det som här gäller är en nationalekonomisk fråga av mycket stor betydelse. Nu kan möjligen invändas, att det icke räcker med att blott ordna partihandeln, detaljhandeln med livsmedel lider även av stora brister, och som det här nyss talades om, mellanhandssystemet florerar i stor utsträckning. Ja, jag tror för min del, att de olägenheter, som vidlåda detaljhandeln, just varit beroende därpå, att vi sakna betingelserna för uppkomsten av en väl ordnad partihandel. Kan partihandeln ordnas till ett bättre, så kommer nog också detaljhandeln som en följd därav att regleras, omgärdad kanske dessutom av en livsmedelslag, som skulle få den stora utsträckning, att den även omfattade jordbrukets produktionsmedel och förnödenheter. Man kan därvid tänka sig, att de kemiska stationerna och frökontrollanstalterna skola erhålla vidgad befogenhet.

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

Med mitt anförande, som, herr talman, ju må stå för min egen räkning, har jag endast velat framhålla betydelsen av vissa åtgärders vidtagande från det allmännas sida i syfte att befrämja den allmänna handeln med livsmedel och till jordbruket hörande förnödenheter, detta till båtnad för jordbrukets produktion och därmed även till främjande av konsumenternas intressen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Ang. åtgärder för jordbrukets främjande m. m. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed slutad varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å förevarande utlåtande, förutom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, endast yrkats, att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vidare yttrade herr talmannen, att i avseende å motiveringen vore yrkat: 1:o) att vad utskottet yttrat skulle godkännas; 2:o) av herr *Holmquist*, att utskottets yttrande skulle godkännas med undantag av det stycke å sid. 5 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »I likhet med»; 3:o) av herr *Ingeström*, att motiveringen skulle godkännas med iakttagande av de erinringar, som framlagts i den av herr Linders m. fl. avgivna reservationen; och 4:o) av herr *Swartz*, lika med herr Holmquist, dock att ur motiveringen skulle utgå jämväl sista stycket, börjande med orden »Utöver de spörsmål».

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Swartz' yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets den 17 och 25 i denna månad bordlagda memorial nr 55, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående skrivelse till Kungl. Maj:t dels angående åtgärder till varaktigt befrämjande av en planmässig nationell kraft- och bränslepolitik, dels angående utredning rörande frågan om torvens användande som bränsle m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till avlönande av en extra vaktmästare i Svea hovrätt m. m., ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en Sveriges utsädesförenings filial i mellersta Norrland; och

nr 57, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i 3 § andra stycket av gällande reglemente för med statsmedel understödda åtgärder till höjande av det mindre jordbruket.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 73, till Konungen, angående åtgärder för ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under dagen avlämnade nådiga proposition nr 170, med förslag till lag om ändrad lydelse av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga proposition nr 210, angående tilläggspension åt konstruktören och ritaren hos lotsstyrelsen L. F. Lindberg.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den under dagen avlämnade nådiga propositionen nr 211, angående eftergivande av en kronans fordran på grund av borgen för betalning av från kronoskog sålt virke m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda under sammanträdet avlämnade nådiga propositioner:

nr 213, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter banvakten Martin Andersson Andrén från Smedsbol i Holms församling m. fl.;

nr 215, angående förvärvande för svenska statens räkning av Mora—Vänerns järnvägsaktiebolag tillhöriga bandelar m. m.;

nr 216, angående ifrågasatt överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag, å andra sidan, angående vissa förutsättningar för eventuell framtida inlösen för svenska statsverkets räkning av bolagets järnväg mellan Torved och Gullspång m. m.; samt

nr 217, angående försäljning av kronohäktet i Svanesund.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet de under dagen avlämnade nådiga propositionerna:

nr 214, angående kostnadsfri ledighet åt förste kontrollörerna vid sockerraffinaderierna i riket; och

nr 221, med förslag till ny förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter.

Vid föredragning av följande denna dag avlämnade nådiga propositioner:

nr 218, angående anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg;

nr 219, angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande; och

nr 220, angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande,

blevo dessa propositioner var för sig på begäran bordlagda.

Justerades tretton protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Stockholm 1916. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner. *161703*